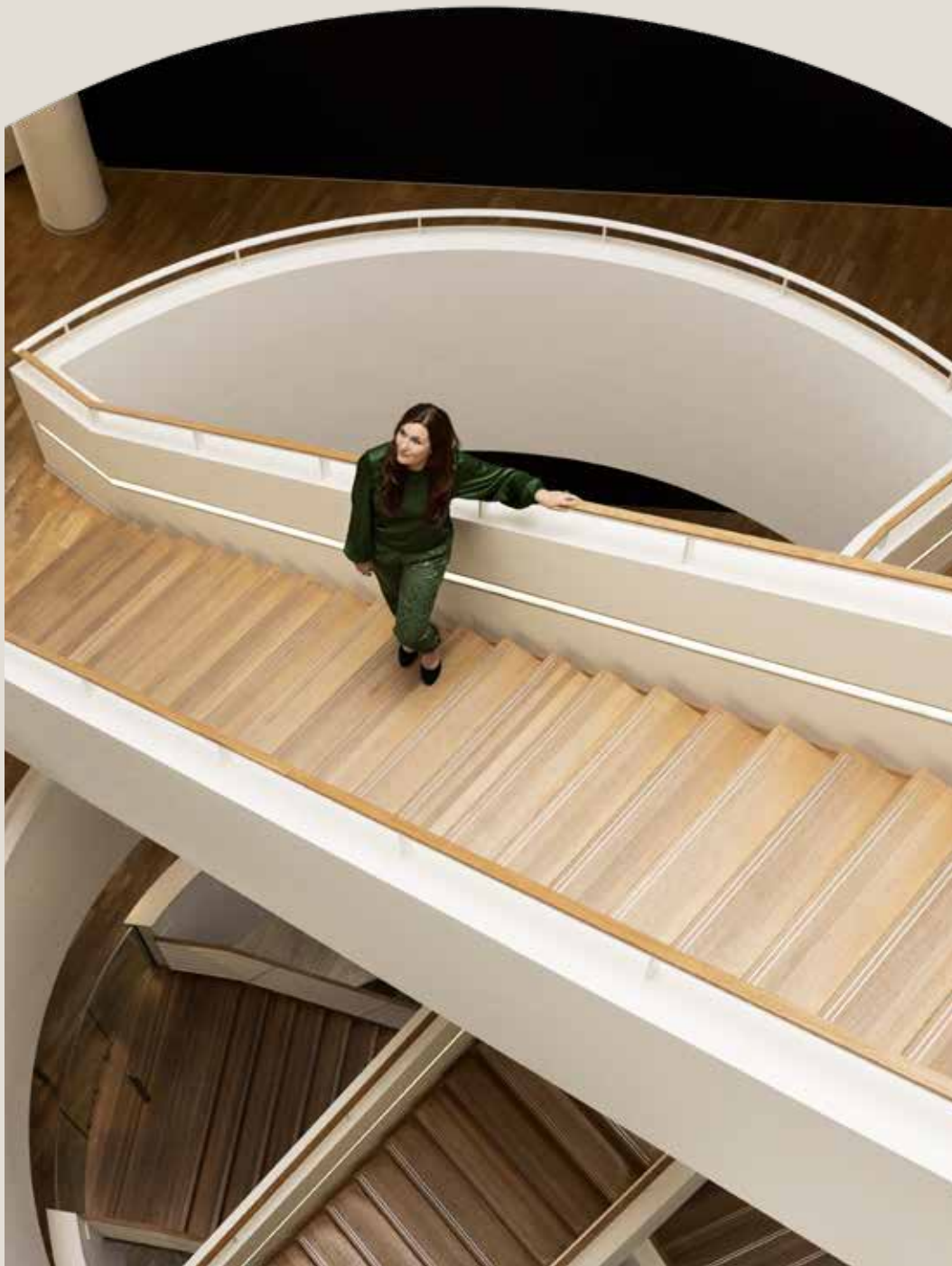

ADVOKATEN

RETSSIKKERHED · UAFHÆNGIGHED · INTEGRITET 04 2022

BØRNS RET TIL SIKKERHED
Det hjælper ikke med en ny lov, der skal forbedre børns retssikkerhed, så længe den nuværende ikke bliver overholdt.

ADVOKAT I GENERATIONER
Mød to familier, der har taget advokathvervet til sig som en del af familietræen. Kan der være tale om en genetisk fejl?

UVILDIGHED KRÆVER DISTANCE

Rikke Søgaard Berth griber retssikkerhedsstafetten og sætter spot på advokatundersøgelser. Det går den rigtige vej, men koden er ikke helt knækket endnu.

ADVOKATEN 04 2022

Retssikkerheden for børn og unge er status quo. Det er stadig de forkerte, der ender i Ungdoms-kriminalitetsnævnet.

Side 20

5 LEDER

6+8 KORT NYT

10 TEMA: BØRNS RET TIL SIKKERHED

Det går dårligt med at sikre retssikkerheden og med at overholde den lovgivning, der er til for at sikre børn i Danmark et trykt liv.

24 ADVOKAT I GENERATIONER

Mød familierne Gangsted-Rasmussen og Rovsing, hvor advokathvervet er gået i arv.

32 RETSSIKKERHEDSSTAFET

Rikke Søgaard Berth stiller skarpt på advokatundersøgelser. Det går den rigtige vej med retssikkerheden, men advokater skal være varsomme.

36 STRAFFERET

SVÆRE BEVISER

Nye og kommende love giver flere udfordringer i bevisførelsen, når der ikke er fysiske eller tekniske beviser.

40 MIN SAG:

DOM I IRAK-SAG GAV SVÆR RETSPRAKSIS

"I det hele taget brugte vi meget tid i både landsret og Højesteret på at formidle hele sagen, fordi det var vigtigt for sagen, at vi gjorde den militære verden og de militære dokumenter begribelige for de danske dommere."

48 CHRISTIANSBORG

Retsordfører fra Venstre vil både have flere midler til domstolene og forenkling af retsplejen.

50 MIN FORSKNING:

RETEN TIL ABORT HAR BLINDE VINKLER I LOVGIVNINGEN

Professor Janne Rothmar Herrmann og lektor Annika Frida Petersen har undersøgt, hvordan den danske abortlovgivning er på kant med menneskerettighederne.

53 ADVOKATNÆVNET

Salærafregning i sager omfattet af retshjælpsforsikring giver udfordringer i praksis.

55 ADVOKATRÅDETS

REVIDEREDE HVIDVASKVEJLEDNING

Hvidvasktilsynet beskriver, hvornår advokater er omfattet af hvidvaskloven i den nye vejledning.

57 BØGER

Interview med Christina D. Tvarnø, som har skrevet en bog om klimaret.

"Tredje gang var jeg nødt til at bide vores uenigheder i mig, for jeg var tredje generation i familiens velfungerende advokatkontor." Side 24

Hvorfor lyver du?

Alle lyver.

"Hvordan det går? Super, tak."

Sådan svarer de fleste af os, også selvom det går knap så godt.

Vi møder løggen tidligt i livet. Med alderen bliver vi mere bevidste om at lyve. Vi bliver trænede. Selv troværdige og retskafne lyver – bevidst eller ubevidst. Også dig.

Det opdagede Loftus og Palmer i et eksperiment i 1974, hvor testdeltagere var øjenvidner til en ulykke. Her undersøgte de, om spørgsmål formuleret på en bestemt måde kunne påvirke minderne.

Deltagerne så lysbilleder af en bilulykke og blev bedt om at beskrive, hvad de havde set.

Den eneste forskel på testgrupperne var, at Loftus og Palmer ændrede ét enkelt udsagnsord i selve spørgsmålet til dem. De spændte fra, om bilerne var "smadret", "kollideret" eller i "kontakt" med hinanden.

Og svarene? De blev vidt forskellige. Mere skulle der ikke til for at forvrænge hukommelsen. At skabe forskellige sandheder.

Vi lyver i vores daglige kommunikation. Velmente hvide løgne, der skåner modtageren eller dig selv for unødige problemer.

Nogle bruger bevist bekvemme løgne, som har en kort levetid, for så at blive beklaget, inden de fæstner sig på avisernes forsider: "taget i en ny løgn".

Vi har ét spørgsmål, til dig. Og fortæl nu sandheden.

Hvad vil du nå i dit liv – helt ærligt?

Alle har livsmål – vi er banken.

Følg

Advokatsamfundet på LinkedIn

**ADVOKAT
SAMFUNDET**

4

Støt Dansk Kræftforskningsfond

Vi støtter forskning, der sigter på at

- finde årsager til kræftsygdomme
- skabe bedre behandlingsmuligheder
- mindske bivirkningerne ved kræftbehandling
- udvikle forebyggende behandlingsmetoder.

DANSK KRÆFTFORSKNINGSFOND

Dansk Kræftforskningsfond, c/o Plesner, Amerika Plads 37,
2100 København Ø, Tlf. 33 12 11 33, Giro 655 00 29,
Danske Bank, reg. 3946, konto 394 63 63 618
www.dansk-kræftforsknings-fond.dk

KOLOFON

Advokatsamfundet arbejder på politisk neutralt grundlag for borgernes retssikkerhed og for et velfungerende retssamfund. Vi fører tilsyn med alle landets advokater og sikrer derigennem advokaternes uafhængighed og integritet.

Advokatrådet er Advokatsamfundets bestyrelse og består af 15 advokater fra hele landet.

Advokatnævnet er en klageinstans, som er uafhængig af Advokatsamfundet, og som behandler klager over advokaters adfærd og salær.

ADVOKATEN 101. årgang udgives 4 gange årligt af Advokatrådet og er direkte kommunikationsorgan for cirka 8.400 advokater og advokatfuldmægtige. Magasinet tilgår endvidere Folketingets retsudvalg, domstolene, anklagemyndigheden og centraladministrationen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør, presse- og kommunikationschef
Rasmus Holm Thomsen · rht@advokatsamfundet.dk
Redaktør **Isabel Fluxá Rosado** · ifr@advokatsamfundet.dk
Journalist **Nya Vecht** · nve@advokatsamfundet.dk &
Camilla Bergsagel Nielsen · cbn@advokatsamfundet.dk

ABONNEMENT (Priser er inkl. moms og forsendelse)

Indland 536 kr.
Studerende 336 kr.
Udlandsabonnement 580 kr.
Studerende i udlandet 380 kr.
Opsigelse kan ske med tre måneders varsel ved udgangen af en måned.

ANNONCER

Vendemus ApS

Vendemus.dk · 72 22 70 80 · kontakt@vendemus.dk

Layout Bilgrav Design Aps

Bilgrav.com · 40 30 00 75 · jan@bilgrav.com

Tryk Jørn Thomsen / Elbo A/S

Jto.dk · 76 37 60 00 · jto@jto.dk

Forsidefoto Morten Holtum

Signerede artikler udtrykker ikke nødvendigvis redaktionens synspunkter. Redaktionen hæfter ikke for artikelmanuskripter, der er tilsendt uopfordret. Hvis redaktionen skulle have krænkede ophavsrettigheder, er dette sket ufrivilligt og utilsigtet. Retmæssige krav i denne forbindelse vil blive honoreret, som havde vi indhentet tilladelsen i forvejen.

Tilmeldt dansk oplagskontrol.
Medlem af Danske Medier.
Issn 0107-5616 issn 1901-4546 (online)

Magasinet er trykt med vegetabiliske farver på miljøgodkendt papir.

Alle advokater modtager link til onlineudgave af magasinet i nyhedsbrevet. Afmeld printudgaven af Advokaten på the@advokatsamfundet.dk.

**ADVOKAT
SAMFUNDET**

Regeringen skal fokusere på bedre retssikkerhed

Af Martin Lavesen, formand for Advokatrådet

Et overstået folketingsvalg er en naturlig anledning til at se fremad. En ny politisk periode går nu i gang, og de store ønsker, politiske visioner og vigtige retninger for vores samfund skal fastlægges. De udfordringer, som blev diskuteret livligt i valgkampen, skal løses.

Denne leder skrives lige efter, at vi er kommet igennem en sand valggyser, men det er endnu ikke på plads, hvordan en ny regering skal sammensættes. Uanset om regeringen er dannet eller ej, når dette læses, og uanset om regeringen sammensættes smalt, bredt, lidt/meget over midten, med grønne, røde og blå partier, ja så bør regeringen og alle Folketingets partier i de kommende år zoome ind på retssikkerheden.

Når vi ser tilbage på de forgangne års udvikling, skal vi tage ved lære af de alvorlige kriser, vores samfund og vores demokrati har stået i – og som har presset retssikkerheden. De enorme udfordringer i vores strafsagskæde – fra politiet over domstolene til fængslerne – har flere partier talt om, men der er ikke for alvor blevet taget fat. Der er lavet små lappeløsninger, men nu bør det være en bunden opgave. Dertil bør der også være tid til refleksion over corona-krisens mange udløbere, FE-sagen og rigsretssagen.

Vi er nødt til at lære af de fejl og af de alvorlige sager, vi har set i hjertet af vores demokrati. Og frem for alt må vi vedkende os, at vores retssamfund og retssikkerhed slår revner, hvis ikke vi prioriterer økonomien til systemet, og overalt i det politiske system viser det den respekt og omhu, som vores retsstat kræver. Vores ønsker til en ny regering er derfor også klart: Retssikkerheden skal gennemsyre alt i den daglige sagshåndtering, i nye lovforslag og når finansloven skal indgås.

Det betyder, at borgere skal beskyttes med rettigheder, og at vi skal ind på en kurs, hvor politikerne ikke konstant strammer reglerne og går til kanten af konventionernes ordlyd, men derimod stiller sig spørgsmålet: Har vi værnet om, og har vi styrket borgernes retssikkerhed?

Det bør indgå i regeringsgrundlaget, at ventetiderne ved retterne skal nedbringes – både EU og Statsrevisorerne har givet Danmark kritik for de lange ventetider. Copenhagen Economics har for Advokatrådet udarbejdet en analyse, der viser, at ventetiderne i civile sager stiger til fire år i 2030, hvis ikke der sættes ind nu. Hvis ventetiderne skal bringes ned på et acceptabelt niveau, er der behov for 64 nye dommere og ekstra 1,4 mia. kr. i bevillinger frem mod 2030. At dømme på meldinger fra flere partier og de tidligere S-ministre er der politisk vilje – det er godt nyt, som nu skal omsættes til handling de kommende år.

I Advokatrådet ser vi frem til at samarbejde med regeringen og alle de 179 medlemmer, som nu skal sidde i Folketinget. Vi vil igen spille ind med løsnings- og forbedringsforslag til, hvordan vi holder fast i alle borgeres retssikkerhed som en uundværlig del af fundamentet i vores demokrati. Vi ønsker politikerne god arbejdslyst med de vigtige opgaver forude. ♦

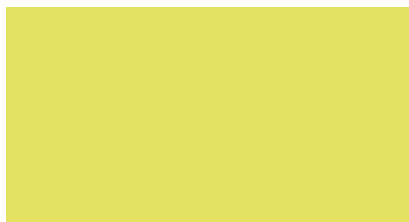
NY RAPPORT FRA ADVOKATRÅDET: Det kræver 1,4 mia. at få ventetid til retten ned

Hvis sagsbehandlingstiden hos domstolene skal ned på et acceptabelt niveau, vil det kræve 1.4 mia. kr. i ekstra finansiering frem mod 2030. Det fastslår en ny rapport, som Advokatrådet har fået udarbejdet hos *Copenhagen Economics*. Rapporten konkluderer, at uden ekstra midler risikerer sagsbehandlingstiden at ramme fire år, og derfor opfordrer Advokatrådet politikerne til at tage ansvar for at løfte domstolenes økonomi hurtigst muligt.

“Ventetiderne har udviklet sig til tidens største retssikkerhedsmæssige problem. Retssikkerhed er også ret til tiden, og når klienter dagligt oplever, at de ikke kan få taget hånd om deres problemer, så skal der gøres noget ud over lappeløsninger og små ekstrabevillinger, der hverken gør til eller fra,” siger formand for Advokatrådet, Martin Lavesen.

Formanden for Advokatrådets procesretsvalg, Nikolaj Linneballe istemmer:

“Hvis vi ikke kommer i gang nu, og vi ikke øger finansieringen til domstolene, så vil sagsbehandlingstiderne i de civile sager eksplodere. Spørgsmålet er simpelthen, hvor længe man skal vente på at få sit liv tilbage? Forsinket retfærdighed er på sin vis det samme som at blive nægtet retfærdighed.”

Opdateret vejledning om advokatundersøgelser

Advokatrådet udgav i efteråret en ny vejledning til advokater og en guide til borgere om advokatundersøgelser. De to udgivelser skal skabe klarere rammer om advokatundersøgelser og gøre det tydeligt for medvirkende, hvilke rettigheder de har, og hvilken proces de går ind til.

Vejledningen er udarbejdet af en arbejdsgruppe under Advokatrådet, der undervejs har fået input fra en følgegruppe med repræsentanter fra blandt andet universiteter, organisationer og fra advokatstanden. Undervejs har der ligeledes været afholdt en åben høring, som var finansieret via støtte fra Dreyers Fond.

Både vejledningen til advokater samt guiden til borgerne kan findes på advokatsamfundet.dk.

ADVOKATVAGTEN I TAL

Advokatsamfundet har indtil videre modtaget følgende tal for henvendelser til Advokatvagten i løbet af 2022:

- Advokatvagten, Aars, Vesthimmerlands Kommune: blev kontakttet af 54 personer.
- Advokatvagten i Holstebro: blev kontakttet af 119 personer.
- Advokatvagten i Frederikshavn: blev kontakttet af 16 personer.

Vi hører gerne fra flere, indsend tal her: postkasse@advokatsamfundet.dk

Ny vejledning om straffesager

Landsretterne har revideret “Vejledning om den praktiske behandling af straffesager ved landsretterne”.

Vejledningen og de gennemførte ændringer har til formål at understøtte korrekt og effektiv behandling af straffesager i landsretterne. Læs blandt andet om præcisering af påstande, særlige frister ved forkyndelse i udlandet og vidneforklaringer ved anvendelse af telekommunikation.

Vejledningen, der finder anvendelse ved behandling af straffesager efter den 1. oktober 2022, er tilgængelig på domstol.dk.

ADVOKATERNES FAGFEST 2023

SÆT **X** I KALENDEREN

Datoen er på plads, og Advokatsamfundet byder også næste år alle advokater til konference og fest.

Fagfesten finder sted den **10. november 2023** på Villa Copenhagen.

SJÆLLANDS BILAUKTION^{AS}
E T A B L E R E T I 1 9 7 4

SALG AF ALT I BILER, KØRETØJER OG PÅHÆNGSKØRETØJER FRA KONKURSBO, LIKVIDATIONER, DØDSBO ETC.

Sjællands Bilauktion kan hjælpe Jer med
et nemt og hurtigt salg til markedspris.

Vi kan bl.a. hjælpe med:

Afhentning

Klargøring

Opbevaring

Annoncering

Vurdering

Salg på offentlig auktion

“Send os adressen – så klarer vi resten.”

Sjællands Bilauktion blev etableret i 1974
og er i dag landets største danskejede auktionshus for biler.
Hver onsdag afholder vi auktion, for såvel professionelle som private.

Nyt udvalg med Thomas Rørdam i spidsen skal se på ventetider

De fleste er enige om, at domstolene er stærkt udfordrede. Sagsbehandlingstiderne er stigende, bygningsituationen er udfordret, og der er et generelt IT-efterslæb. Justitsministeren har for nylig nedsat et nyt udvalg med tidligere højesteretspræsident Thomas Rørdam i spidsen, der skal undersøge mulighederne for effektiviseringer. Det får blandt andet til opgave at se på, hvilke tiltag, der kan forbedre borgernes møde med domstolene og nedbringe sagsbehandlingstiderne hos retterne.

“Som advokater skal vi blive bedre til at fortælle vores egne historier og minde borgerne om, hvad vi egentlig laver, og hvordan det er til fordel for dem og for samfundet. At være advokat er et højere kald, hvor vi tjener og repræsenterer retssamfundet. Det skal vi altid huske på.”

Deborah Enix-Ross, præsident for ABA (American Bar Association)

Danmark ligger nummer et på retssikkerhedsrangliste

Verdens bedste retsstat er, hvad Danmark for syvende år i træk kan kalde sig, efter at organisationen World Justice Project har rangeret 140 lande i sit årlige “Rule of Law Index”. På anden- og tredjepladsen i 2022-indekset ligger henholdsvis Norge og Finland, mens bundplaceringen går til Venezuela. Indekset er dog trist læsning, når man kigger på retssikkerheden samlet set, da den er faldende i størstedelen af landene. Den nedadgående tendens har man også kunnet spore de seneste fire år.

2.970

advokater har registreret mindst ét arbejdsområde på Advokatnøglen, men det er langt fra alle arbejdsområder, som er lige hyppigt brugt. Dyrlæggers retsforhold og apotekernes retsforhold er blandt de områder, som hver især kun optræder ved en enkelt advokat, mens kun to advokater har registreret eksempelvis kirkeret eller skibsfinansiering som arbejdsområde. Det er muligt for advokater at registrere op til tre arbejdsområder på Advokatnøglen.

FE - SAGEN

“Vi har en grundlæggende tillid til, at myndighederne behandler sagen efter gældende ret, og at domstolene påser dette, men alene det slør, der i offentligheden er kastet over håndteringen, sammenholdt med den komplette lukkethed, vi selv har mødt, understreger et behov for en grundig undersøgelse fra en uvildig instans, der kan få adgang til sagens fulde oplysninger.”

Martin Lavesen, formand for Advokatrådet og **Andrew Hjuler Crichton**, generalsekretær i Advokatsamfundet, i debatindlæg om FE-sagen i Berlingske 14. september.

1777

Fra dette årstal stammer to bøger, som Advokatsamfundet for nylig modtog fra Det Norske Advokatsamfund. De juridiske værker bærer titlerne *Dansk Lehns Ret* og *Anviisning for en Dansk Jurist* og er begge skrevet af Peder Kofod Ancher. Sidstnævnte bog indledes med disse ord: “Een af de første og største Pligter, der på ligge en Akademisk Lærer, er at vise de Studerende rette Vej”. Trods en alder på 245 år er bøgerne ikke de ældste i Advokatsamfundets bibliotek. Den ældste bog, som er et juridisk opslagsværk på latin, er fra 1690.

Djøf Forlag

KOMMENTERET STRAFFELOV

SPECIEL DEL 12. UDGAVE

891 sider | Pris 1.350,- | En del af jurabibliotek.dk

Læs mere om bogen

RETSSIKKERHED ER OGSÅ FOR BØRN

Børn skal kende deres rettigheder og have en tryghed i at vide, at når myndighederne griber ind i deres liv, så sker det altid kun på en måde, der følger reglerne i lovgivningen og respekterer børnenes rettigheder. Men det går dårligt både med at sikre retssikkerheden og med at overholde den lovgivning, der er til for at sikre børn i Danmark et bedre og mere trygt børneliv. Det mener flere eksperter på børneområdet.

Hvis nogen havde spurgt ‘Slagelse-pigerne’, hvordan de havde det hos deres plejefamilie, så var de måske sluppet for årelang mishandling, og kommunen havde efterfølgende sluppet for en erstatningssag. Men børnene blev ikke inddraget af myndighederne i deres egen anbringelsessag. Det blev ikke opdaget, hvilke vilkår de boede under. Og sådan er det alt for ofte i sager om anbringelse.

“Man glemmer i mange tilfælde at stille de rigtige spørgsmål til børnene. Problemerne bliver ofte løst på en dårlig måde. I mangel af bedre benytter man sig af pragmatiske løsninger, og tilsynet er dårligt flere steder,” siger pigernes advokat Mads Pramming, som har ført adskillige sager om børnemishandling og erstatningssager i kommunerne.

Dette er blot et aspekt af flere problemstillinger, der hører med i diskussionen om anbringelser af børn, hvor manglen på retssikkerhed er tydelig.

For hvad er bedst for barnet? At bo hjemme hos forældre, som ikke lever fuldt op til de forventninger, der er til forældrerollen evt. med støtte i hjemmet? Eller er det bedre at blive fjernet helt fra hjemmet og bo hos en plejefamilie eller på en institution? Hvem skal bestemme barnets fremtid? Hvordan bliver det afgjort? Og hvad mener barnet selv?

“Når forældrene ikke kan løfte forældreopgaven selv, har vi et system, hvor myndighederne skal gribe ind og varetage barnets tarv. Men

myndighederne skal også vejlede om og sikre, at familier og børn kender deres rettigheder – og så skal myndighederne selvfølgelig også overholde lovgivningen. Sådan fungerer det desværre ikke altid i dag. At fjerne et barn fra en familie og fra forældrene er et af de mest alvorlige indgreb, en myndighed kan foretage i et barns liv, i forældrenes liv og i familiens liv, så dér skal vi stille høje krav til, at myndighederne overholder lovgivningen og respekterer vores helt grundlæggende rettigheder. Jeg er overrasket over, hvor dårligt det står til med retssikkerheden på børneområdet.”

Sådan siger advokat Gitte Leth Thomsen, som har sat sig i spidsen for at arrangere en årlig konference om “Barnets Retssikkerhed”. Den første fandt sted i september i år, og her var konklusionen blandt langt de fleste oplægsholdere, der alle er aktører på børneområdet, at den nye lov, Barnets Lov, som er på vej, ikke kommer til at ændre på den manglende retssikkerhed på børneområdet.

Overholder ikke reglerne

Tallene taler deres eget sprog. I Ankestyrelsens Børnebarometer 2022, den årlige undersøgelse af, hvorvidt kommunerne overholder centrale krav i serviceloven, når de behandler sager om udsatte børn og unge, er det tydeligt, at de nuværende love omkring anbragte børn ofte ikke bliver fulgt af myndighederne.

I 45 procent af sagerne overholder

kommunerne ikke reglerne om børnesamtale, og i 65 procent af sagerne overholder kommunerne ikke tidsfristerne i forhold til den børnefaglige undersøgelse.

Det vidner om, at børn ofte ikke får den retssikkerhed, de har krav på, når myndighederne træffer afgørelser om deres liv og fremtid. Det går ofte enten for stærkt eller for langsomt, og vejledningen halter. I medierne er der gentagne historier om børn og familier, som er blevet svigtet af systemet, og hvor forvaltningen af lovgivningen ikke fungerer. Danmark har også gennem mange år fået kritik af FN's Børnekomité i forhold til håndteringen af sager om anbragte børn.

Tomme gaver i ny lov

Regeringen, der tiltrådte i 2019, havde øverst på dagsordenen at sætte børnene først og har arbejdet med en ny Barnets Lov, som stadig er i proces. Efter planen skal loven træde i kraft 1. april 2023. Men ifølge juridiske eksperter på børneområdet nytter det ikke noget at indføre en ny lov med nogle få rettelser i, når myndighederne ikke kan finde ud af at overholde den nuværende lovgivning på børneområdet.

Gitte Leth Thomsen og Barnets Stemme, der tilbyder anbragte børn en professionel bisidder og mentor i form af en frivillig voksen, efterlyser, at lovreglerne bliver taget alvorligt.

“Børn skal kunne stole på myndighederne og have en tryghed i at vide, at deres rettigheder altid bliver

Det kræver en villighed til at vise mere transparens og åbenhed, at man i kommunerne smøger ærmerne op og ikke mindst, at man har en vilje til at lave en kulturændring af systemet.

respekteret. Der skal derfor være et langt større fokus på at få rettet op på myndighedernes manglende overholdelse af lovgivningen, men det kræver en villighed til at vise mere transparens og åbenhed, at man i kommunerne smøger ærmerne op og ikke mindst, at man har en vilje til at lave en kulturændring af systemet. Det kan en ny lov ikke rette op på. Der er ikke så meget galt med den nuværende lov.

Men der er noget galt med den måde, kommunerne ofte bruger – eller nærmere ikke bruger – lovgivningen på børneområdet.”

Hun undrer sig også over, at regeringen ikke inviterede nogle af landets dygtigste jurister og eksperter på børneområdet med ind i arbejdet med den nye lov.

“Når jeg ser på lovforslaget til den nye Barnets Lov, så er der i mine øjne

tale om mange “tomme gaver” og “varmluftsballoner”, som politikerne ønsker at dele ud. Disse “gaver” vil dog kunne ende med at skuffe børnene, hvis myndighederne i den virkelige verden ikke respekterer børnenes rettigheder. Et stort grundlæggende problem ligger i, at det ikke har nogen konsekvenser for kommunerne, når de ikke overholder lovgivningen – til gengæld vil der nogle gange ligefrem

GITTE LETH THOMSEN

Advokat (H) og stifter af foreningen Barnets Stemme, der har fokus på anbragtes børns relationer og rettigheder. Gitte Leth Thomsen har mange års erfaring med frivilligt socialt arbejde, særligt som tidligere frivillig juridisk rådgiver og bestyrelsesmedlem i København Rets hjælp og frivillig i Børnehjælpsdagen.

kunne være en økonomisk gevinst for dem i ikke at overholde lovgivningen,” mener Gitte Leth Thomsen.

Få styr på juraen

“God lovgivning på et kompliceret børneområde kræver, at man inviterer de dygtigste jurister – særligt advokater, dommere, professorer og forskere med speciale i børneret og socialret til bordet, da de jo har bedst kendskab til, hvordan reglerne og lovene på området spiller sammen. Der er umiddelbart ingen juridiske eksperter på børneområdet, der er blevet medinddraget i forbindelse med arbejdet med Barnets Lov. Hele loven er blevet forhastet igennem med en utilstrækkelig høringsproces, hvor der reelt ikke er givet mulighed for at få grundigt input fra relevante aktører på børneområdet,” uddyber hun.

En anden grund til den manglende retssikkerhed for børnene er, at der ofte mangler juridisk indblik i selve sagsbehandlingen.

“Vi må erkende, at den nuværende lov ikke bliver brugt korrekt og i tilstrækkelig grad af myndighederne. Hvis myndighederne ikke overholder lovgivningen, så er der ingen retssikkerhed for børnene og dermed ingen reelle rettigheder til børnene.”

Derfor er det ifølge Gitte Leth Thomsen vigtigt, at barnet møder myndighederne med loven i den ene hånd og en uvildig voksen i den anden hånd, for eksempel en bisidder og/eller advokat.

Misforstået inddragelse

“Det sker alt for ofte, at børn ikke bliver vejledt tilstrækkeligt om deres rettigheder – blandt andet at de har ret til en bisidder – og at børnene ikke bliver inddraget korrekt i beslutninger og afgørelser. Hvis man er barn – og ingen voksne fortæller, at man har en ret? – ingen voksne fortæller, hvad den ret går ud på? – og ingen voksne hjælper barnet med at bruge den ret? – ja så har barnet kun værdiløse rettigheder.”

Gitte Leth Thomsen mener, at der også hersker en generel misforståelse hos mange myndigheder og børneorganisationer om, hvad børneinddragelse i virkeligheden går ud på.

“Børneinddragelse handler om, at man som sagsbehandler i en myndighed altid skal sikre, at man har et fuldt ud oplyst grundlag til at lave sine juridiske vurderinger ud fra, og at det den vej igennem sikres, at barnet er blevet inddraget på den korrekte måde og har fået stillet alle de væsentlige spørgsmål (afhængig af alder og modenhed mv.), så myndigheden kan træffe den bedste afgørelse for barnet under varetagelse af alle barnets rettigheder.”

Anbringelser hjælper kun halvdelen

Kun cirka halvdelen af de voksne tidligere anbragte børn, der er medlem af De Anbragtes Vilkår, vurderer, at de var anbragt til et sted, der var bedre, end det, de blev anbragt fra. Et af problemerne er, at kommuner og plejefamilierne – som der i øvrigt er stor mangel på – sjældent kan tilbyde det,

som en familie kan, og som mennesker har brug for at rodfæste sig i livet: Kærlighed og tilknytning.

Formanden for Dansk Psykologforening, Dea Seidenfaden, kan hertil tilføje:

“En tilknytning til en dårlig forælder er bedre end ingenting. Dårlig tilknytning er bedre end ingen tilknytning. Derfor er det så vigtigt, at de biologiske forældre og de anbragte børn får støtte i et forløb, og at plejefamilier får løbende supervision.”

Formanden for De Anbragtes Vilkår, David Adrian Pedersen, fremhæver, at anbragte børn har brug for det samme som alle andre børn.

“Det er vigtigt at forstå og holde sig for øje, at systemet påtager sig en forældreopgave, når man anbringer et barn – og at ord og lovgivning er med til at sætte rammen for formålet og opgaveforståelsen. Børn har brug for kærlighed, omsorg, mening i livet, kram – og så har nogle også brug for faglighed.”

Tendensen er, at en anbringelse bliver for adskilt fra forældreopgaven og ses mere som en behandlingsopgave, men selvom de her børn ofte bliver betegnet som ‘særlige børn’ – på grund af særlige behov eller diagnoser – så har de brug for samme muligheder som alle andre børn. Det har de for ofte ikke, når de vokser op som børn, der er anbragte.

“Vi hører mange sige: ‘Jeg vil bare gerne have et rigtigt hjem.’ Det er deres højeste ønske.”

Foreningen De Anbragtes Vilkår arbej-

BØRNEBAROMETERET 2022 (ANKESTYRELSEN)

- I 45% af sagerne ingen børnesamtale
- I 65% af sagerne ikke overholdt tidsfrister

KRITIK FRA FN'S BØRNEKOMITE

Danmark har i mange år fået kritik af FN's Børnekomité (senest i 2017), hvor der blandt andet henvises til, at flere anbragte børn bliver fjernet fra deres forældre, hvor:

- anbringelsen ikke er sket på et korrekt juridisk grundlag,
- der ikke er sket korrekt partshøring af børnene,
- børnene ikke har tilstrækkelige klagemuligheder,
- børnene ikke er blevet tilstrækkeligt vejledt om deres rettigheder, og
- børnene ikke i tilstrækkelig grad bliver hørt og inddraget i de afgørelser, der træffes.

BARNETS RET ER SVAGT BESKYTTET

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol betragter som udgangspunkt barnets ret til familieliv som en beskyttelse af dets forhold til de biologiske forældre. Barnets tarv skal være det afgørende i sager, hvor forældre og børns interesser er i konflikt.

Hvis man ser dansk ret på børneområdet i lyset af den praksis, der er kommet fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, så er barnets ret til sine (biologiske) forældre svagt beskyttet i Danmark – særligt idet der heller ikke medtænkes alternativer til bortadoption på tilstrækkelig vis.

Det vurderes derfor, at der er en betydelig risiko for, at forvaltningen af den danske lovgivning på området for tvangsbortadoptioner kan være i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

*Anette Faye Jacobsen, Institut for
Menneskerettigheder*

der for, at rammerne for anbringelser som minimum skal være lige så ambitiøse som i dagtilbudsloven, der sætter langt flere krav til konteksten, som børnene færdes i.

“Barnets Lov har et for snævert sigte. Der burde være lige så konkrete fokuspunkter ved forventninger og kontekstens kvalitet i loven for børn, der skal anbringes, som der står i dagtilbudsloven. De omhandler blandt andet forventningen til omsorg, sprog, social læring, få og gode skift, æstetik i omgivelserne mm. Det er paradoksalt, at forventninger til omgivelserne, anbragte børn vokser op i, er dårligere. Nogle siger, at man ikke kan ansætte folk til at give kærlighed. Det er et individuelt ansvar. Men i Norge har de faktisk formået at gøre det til en formålsparagraf. Det er vigtigt med en udvidet opgaveforståelse. Der kan vi lære af Barnevernsloven i Norge,” siger David Adrian Pedersen.

Udover et grundigere lovgivningsarbejde og en bedre sagsbehandling med udgangspunkt i den eksisterende lov er der behov for at bryde en tavshed, der synes at være i systemet, mener Gitte Leth Thomsen.

“Vi skal turde tale højt om det, der ikke fungerer, så vi sammen kan arbejde på at forbedre det. Vi skal være insisterende på, at reglerne efterleves af myndighederne, og at der skabes en kulturændring i systemet, hvor vi hjælper hinanden på tværs af faggrupper med at finde de bedste løsninger for børnene,” siger hun. ♦

GERD SINDING

Dommer ved retten på Frederiksberg, fagansvarlig for familieretten og medlem af børn- og unge-udvalgene i Frederiksberg og Københavns kommune, leder af Justitia Akademi.

Juridiske eksperter har bud på, hvordan man skaber bedre retssikkerhed for børn, der er tæt på en anbringelse.

Skab samarbejde med jurister

Jeg ser fire store udfordringer på børneområdet: kompleksitet i loven, dårlig kvalitet i sagsbehandlingen, utilstrækkelig inddragelse i sagsbehandlingen og ingen eller alt for sen professionel bistand under sagsbehandlingen. Det, vi har brug for, er:

16

KLARERE REGLER

Reglerne om anbringelse udenfor hjemmet er et kludetæppe af tidligere love, og de er meget komplekse, skrevet i et tungt sprog og med alt for mange gentagelser. Det vil de også være med en vedtagelse af en ny Barnets lov. Hele loven burde skrives igennem på ny og i et tydeligere sprog, så den bliver nemmere for alle parter at forstå og at arbejde med.

Med den kommende Barnets lov bruger man nu en masse ressourcer på at implementere en ny lovgivning i stedet for at bruge ressourcerne på at blive bedre til det, vi allerede gør.

Det er ærgerligt, for der er meget få nye ting i lovforslaget, som man ikke kunne have gennemført ved at justere på den eksisterende lovgivning. En tilføjelse i den nye lov er, at der skal være mulighed for en second opinion i en afgørelse fra myndighederne. Der må jeg sige, at jeg synes, det er en fal-literklæring, at vi har en lov, som er så kompleks, at man er nødt til at sige, at man skal have en second opinion og

dermed doble op på ressourcerne. Der er jo noget galt i systemet, hvis man skal til at lovgive om det.

MERE UDDANNELSE OG ET BEDRE SAMARBEJDE MELLEM SAGSBEHANDLERE OG JURISTER

Den øgede mulighed for at træffe skønsmæssige afgørelser stiller endnu højere krav til uddannelsen af sagsbehandlerne. Der bliver kopieret alt for meget og uden omtanke under sagsbehandlingen. Brugen af copy-paste funktionen burde begrænses stærkt, også når selve lovgivningen laves om.

Sagsbehandlere og jurister skal blive bedre til at hjælpe hinanden, så sagerne bliver belyst ordentligt. Juraen er ikke en snublesten – den er en trædesten. Sagsbehandlere skal vide, at hvis de skal træffe en afgørelse, så skal der være hjemmel til den, og de skal i samarbejde med juristerne lære at anvende forvaltningsloven korrekt. Jeg kan godt forstå, at mange sagsbehandlere er stressede, for ofte har de ikke de nødvendige forudsætninger for at løse opgaven. Der er behov for et bedre samarbejde, så man kan agere i det.

BEDRE INDDRAGELSE

Når vi taler om at inddrage børnene i sagsbehandlingen, så forveksler man adgangen til at udøve partsbeføjelser/partshøringer med inddragelse. Det er

to helt forskellige ting, og man er nødt til at sondre.

Loven siger, at der skal være en børnesamtale, hvor man skal søge barnets holdning afklaret, men det er en dårlig formulering. Det skal handle om, at man skal være bedre til at afklare barnets perspektiv, og det skal helst ske med bistand undervejs. Der er jo grænser for, hvad man kan bede en seksårig om at forholde sig til.

Man siger for eksempel: 'Hvad mener du om, at vi vil flytte dig væk fra din mor, fordi det har de voksne besluttet,' og så orienterer man om, hvad det er for oplysninger, der er lagt til grund. Det er efter min opfattelse ikke rigtig inddragelse. Den reelle inddragelse går ud på at have en samtale med barnet, hvor man i stedet for at sige: 'Vil du gerne bo et andet sted?' taler med barnet om, hvad der skal til for, at barnet har det godt, hvornår det trives bedst osv. At man får talt rundt om emnet, og det mener jeg ikke, at man er god nok til i dag.

BISTAND UNDER SAGEN

Det er ofte alt for sent, der kommer bistand ind i sagerne både til forældre og børn. Der bør tidligere i et forløb være mulighed for at få en advokat. Jeg forstår ikke modviljen mod, at børn eller forældre får juridisk hjælp tidligere i processen. Det er en lille investering,

Juraen er ikke en snublesten – den er en trædesten.

hvis barnet/forældrene får hjælp til at navigere i sagen tidligere. Man kan undgå en masse misforståelser, og at sagen trækker i langdrag. Jeg kan ikke bevise det, men jeg tror, at det sparer penge i det lange løb.

Jeg forstår heller ikke, hvorfor der ikke er en ordning med bestemte advokater, der bliver udpeget af retten til beskikkelse i børnesager på samme måde, som vi har beneficerede forsvarsadvokater og autoriserede bobestyrere. Som det er nu, kan alle advokater bede om at stå på børnesagslisten, men jeg mener, det kræver en ekspertise at arbejde med børnesagerne, og at en autorisationsordning kunne være en hjælp til at finde den rette advokat.

Vi har et fint juridisk proportionalitetsprincip, der siger, at man altid skal vælge den mindst indgribende indsats, og der er min pointe, at jo tidligere man starter, jo mindre indgribende indsats kan man vælge, og på den måde går de to principper fint hånd i hånd.

Børn skal i bund og grund have mere hjælp til at udøve deres rettigheder. Med de ændringer kunne vi give et meget stort løft – også indenfor den lovgivning, der er nu. ♦

SANNE MØLLER

Jurist og selvstændig i virksomheden Embedsværket, der yder juridisk rådgivning til kommuner og underviser ledere, sagsbehandlere mv. i alle aspekter af socialret og forvaltningsret. Tidligere advokat primært med fokus på rådgivning af borgere i sager mod kommuner.

Brug loven bedre

Hvis kommunerne ikke bruger hele serviceloven, får børn ikke den rette hjælp i rette tid. Derfor har jeg fem konkrete forslag til forandringer:

SKAB VIDEN

Oplysningspligten og hurtighedsprincippet kannibaliserer på hinanden – det tager tid at være grundig. Fokus på at skabe mere viden i de indsatser, vi allerede har, og på at stille de rigtige spørgsmål er en del af løsningen.

Eksempelvis kan man bede familiebehandlaren, der ofte er i familien forud for en anbringelse, være opmærksom på forældreens langt mere systematisk, end det sker i dag. Det vil sikre, at dokumenteret viden hurtigere kommer tilbage til sagsbehandleren, der så kan handle på sin viden.

BRUG FORÆLDREPÅLÆGET TIL SIKKERHED OG HURTIGHED

Forældre pålæg kan bruges til at skabe sikkerhed for barnet og mere viden om forældrenes vilje til at indgå i et samarbejde til barnets bedste.

Oven i købet på et meget tidligere tidspunkt i sagen end ellers. Det er godt for barnets rettigheder.

Kommunen kan i visse sager uden

forældresamarbejde træffe afgørelse om, at forældrene skal deltage i et forløb om barnets diagnosehåndtering eller skal sørge for, at deres barn kommer i vuggestue. Dette kan gøres allerede i forbindelse med underretningen. Ved at afdække forældrenes vilje til samarbejde langt tidligere, kan man spare lange perioder uden den rette indsats.

INVESTER I FORÆLDRENS STØTTEPERSON

Kommunerne kan bruge støttepersoner til at hjælpe forældre til anbragte børn til at indgå i samarbejdet om forældrehandleplanen. Forældrehandleplanen kan hjælpe forældrene til godt samvær med barnet, men også til at fremme og synliggøre "hvad der skal til", for at der kan fastsættes mere samvær og ikke mindst ske hjemgivelse.

Som bonus er der også virkelig god økonomi i dette. Seks ekstra støttetimer i starten af anbringelsen er tjent ind, hvis barnet kommer hjem bare én dag før. Det kan man regne ud ved at se på priserne i socialpolitisk redegørelse. Et anbringelsesdøgn i plejefamilie koster 550.000 om året svarende til cirka 1500 kroner idøgn, og en støtteperson koster cirka 250 kroner i timen.

HJEMGIVELSE I AFMAGT

For mange anbragte børn hjemgives, uden at årsagen til anbringelsen er væk.

Oftest hjemgives børn på et usagligt grundlag: Et skoleskift, forældre, der ikke kan lide plejefamilien, at plejefamilien skal skilles, at barnet ikke vil bo på institution, eller at institutionen ikke kan håndtere barnet.

Usaglige hjemgivelser ender alt for ofte i genanbringelser, eller en overgang til voksen uden støtte fra efterværnsparagrafferne, hvis barnet er tæt på 18 år. Det er, og skal være, lige så svært at hjemgive et barn som at anbringe det, for konsekvensen af en fejl er enorm for barnet.

SKRIV OP TIL EGEN BOLIG

Alle taler om ungdomshjemløshed og en overrepræsentation af tidligere anbragte – hvorfor har ingen fået den ide at skrive anbragte børn op til en lejebolig? Det koster næsten intet og kan sikre en stor del af de unge en mulighed for en værdig og selvstændig overgang til voksenlivet. ♦

TRINE SCHULTZ

Professor (mso), ph.d. i socialret. Leder af Juridisk Institut, Aalborg Universitet. Har blandt andet forsket i socialretlige og forvaltningsretlige problemstillinger. Hendes ph.d.-afhandling omhandlede sondringen mellem skøn og retsanvendelse, navnlig ved prøvelsen af afgørelser på det socialretlige område.

Find løsninger på flere niveauer

De største retssikkerhedsmæssige udfordringer er, at det desværre alt for ofte sker, at reglerne på børneområdet bliver tilsidesat i praksis. Det viser mange undersøgelser, udredninger, rapporter, triste sager i medierne og praksis fra klageinstanserne.

De retssikkerhedsmæssige udfordringer kan overordnet rubriceres i tre kategorier: For det første sager om svigt med kommunens tilsyn på området for udsatte børn og unge. For det andet sager om mangelfuld sagsbehandling i afgørelser om særlig støtte til børn og unge. Og for det tredje sager om inddragelse af usaglige hensyn i afgørelsesvirksomhed – herunder navnlig økonomiske hensyn.

At reglerne ikke følges i tilstrækkeligt omfang, kan føre til, at de aller mest udsatte børn og familier ikke får den tilstrækkelige hjælp, eller der bliver truffet forkerte og ulovlige afgørelser. Det bør vi tage alvorligt.

Det er naturligvis helt centralt for borgerens retssikkerhed, at reglerne følges, men også at man oplever myndighedens sagsbehandling som betryggende og saglig. Hvis familien mister tilliden til systemet, er det katastrofalt i forhold til det fremtidige samarbejde med myndigheden og ofte til skade for børnene. Særligt med de meget

indgribende afgørelser, er det af helt afgørende betydning, at sagsbehand-

lingen foregår på en tillidsskabende måde og med iagttagelse af væsentlige

retssikkerhedsgarantier.

Løsningerne er ikke enkle at finde. Der er en stor kompleksitet i problemerne, og løsningerne skal derfor findes flere steder. Hertil kommer, at der ikke er fuldstændig klarhed over årsagerne til regelbrud.

Der kan være rigtig mange forklaringer, som kræver forskellige løsninger: stort sagspres, kompliceret eller uklar regulering, digitalisering og instrumentalisering af sagsbehandlingen, dårlig ledelse, økonomi og besparelser, interne strukturer og regler, kompetencefordeling og organisering af arbejdet i kommunerne, unødigt konfliktoptrapning og manglende tillid til systemet, utilstrækkelig (juridisk) uddannelsesbaggrund hos sagsbehandlerne, manglende ledelsesmæssig prioritering af retssikkerhed og saglig sagsbehandling, manglende forståelse for reglernes formål, fejlagtig forståelse af lovens "elasticitet" og respekt for grundlæggende retlige principper osv.

Hvis børnenes og familiernes retssikkerhed skal forbedres, kræver det derfor en indsats på mange niveauer, og det forudsætter samtidig en langt større klarhed over udfordringernes omfang og samspil. ♦

Screening halter i Ungdomskriminalitetsnævnet

Tekst Isabel Fluxá Rosado Foto Sarah Nørgaard

Trods en del kritik og evalueringer siden sin start er det stadig ofte de forkerte sager, der havner i Ungdomskriminalitetsnævnet. Det tjener ikke sit formål og har ikke den tiltænkte forebyggende effekt på, at mindreårige begår kriminalitet. Det mener advokat Kristian Korshøj Jørgensen, som har haft mange sager i nævnet og efterlyser bedre screening.

Øget brug af straksreaktioner og hurtigere sagsbehandling angående 15-17-årige unge, der bliver stillet for Ungdomskriminalitetsnævnet (UKN). Det var en del af konklusionen på, hvad der skulle forbedres, i Justitsministeriets første devalueringssrapporter af Ungdomskriminalitetsnævnet, der udkom først i maj og så december 2021. Men siden er der ikke sket de store ændringer.

“Retssikkerheden for børn og unge er status quo. Det er stadig de forkerte, der ender i Ungdomskriminalitetsnævnet. Primært sårbare unge, som har begået en kriminel handling, men som ikke står til at gentage den kriminalitet. Meningen med nævnet var at forebygge, at unge, der begår en kriminel handling, gør det igen. Men det er meget få fra den kategori, som har udsigt til det, der kommer igennem nævnet. Jeg synes ikke, at Ungdomskriminalitetsnævnet lever op til sit formål,” siger advokat Kristian Korshøj Jørgensen, som har haft en del sager i nævnet.

Formålet med Ungdomskriminalitetsnævnet, der blev etableret i 2018, var blandt andet, at unge ikke-myndige i alderen 10-17 år, som havde begået en kriminel handling, skulle mærke konsekvensen hurtigt i form af en såkaldt straksreaktion. Ikke som ‘en straf’, men ved at genoprette skaden. For eksempel gennem samfundsnyttigt arbejde, hvor den unge kunne blive

sendt ud og feje gader eller vaske graffiti af murene. Det skulle have en forebyggende effekt på at begå yderligere kriminalitet.

Rammer forkert

Men i stedet lider UKN-sagerne under langvarig sagsbehandling, og mange sager ender i anbringelser udenfor hjemmet, fordi nævnet oftest behandler sager, der ifølge Kristian Korshøj Jørgensen slet ikke hører hjemme i Ungdomskriminalitetsnævnet.

“Tankerne var gode oprindeligt, men af alle de cirka 30 sager, jeg har haft, så er der måske to, der hører hjemme i nævnet. De andre sager angår typisk unge, der i forvejen er anbragt udenfor hjemmet, eller sårbare unge med en diagnose. Kun to sager med unge, der har begået reel kriminalitet, og som umiddelbart kunne være i fare for at begå kriminalitet igen. Det er betænkeligt,” siger han.

Størstedelen af de unge, der bliver sendt i Ungdomskriminalitetsnævnet, er ifølge Kristian Korshøj Jørgensen allerede kendt af myndighederne, og sigtelserne handler ofte om straffelovens § 119 om trusler. Men det betyder ikke, at de er kriminelle. De sager, der havner i Ungdomskriminalitetsnævnet, var tidligere dem, der blev behandlet i kommunerne, og som handler mere om at være socialt udsat end at være kriminel. Paragrafferne i loven om UKN og i servicelovens § 57 A og 52 stk. 1-9 ligner hinanden for meget, mener

Kristian Korshøj Jørgensen.

“Så bruger vi en masse tid på det, men der sker ikke det store, for de fleste er jo allerede anbragt. Men det er et yderligere stigmatiserende stempel for de her børn at skulle møde op til gentagen kontrol ved Ungdomskriminalitetsnævnet. De er pressede i forvejen, og de bliver ikke mindre pressede af at have nye sager, der trækker ud. Jeg har aldrig haft en sag, hvor man har gjort brug af en straksreaktion. Det kunne man med fordel have gjort i flere tilfælde.”

Risiko er sjældent reel

Kristian Korshøj Jørgensen lægger ikke skjul på, at han kan blive forarget over UKN-sager med unge, der er anbragt i forvejen. De kommer ind med forseelser, hvor de for eksempel har råbt efter en pædagog på en døgninstitution.

“Det bliver så udlagt som trusler mod en offentligt ansat. Sager, som aldrig var blevet til en sag, hvis det var foregået i et privat hjem og ikke på en institution.”

Kristian Korshøj Jørgensen synes heller ikke, at unge med psykisk sygdom skal igennem Ungdomskriminalitetsnævnet. Dem er der også mange af:

“Jeg havde en forfærdelig sag med en dreng, der ikke havde fået hjælp fra systemet, og som under en psykose stak en kniv i maven på sin mor. Er det en kriminel handling? Ja, ingen tvivl om det – men han kommer nok ikke til at få en kriminel løbebane som

AFGØRELSER I 2021

I 2021 afgjorde Ungdomskriminalitetsnævnet 1037 hovedsager, og 606 genindbringelsessager.

I 2021 afgjorde nævnet 190 flere genindbringelsessager end i 2020, hvilket svarer til en stigning på cirka 45 procent. Antallet af afgjorte genindbringelsessager har generelt været stigende siden 2019.

Ungdomskriminalitetsnævnets årsberetning 2021

for eksempel et bandemedlem. Han skal have behandling i psykiatrien. Jeg har også haft en anden sag med en ung mand i uddannelse i en ressourcestærk familie, som havde skrevet et vredt brev til en politiker. Han kom også i Ungdomskriminalitetsnævnet, og den sag hørte slet ikke hjemme dér,” siger Kristian Korshøj Jørgensen.

Han mener derfor, at screeningen af sager og vurderingen af, hvem der skal henvises til Ungdomskriminalitetsnævnet, og hvem der ikke skal, bør være meget bedre. Det rammer ofte skævt, og det duer ikke, at afgørelsen er i hænderne på en person, der ikke kender barnet.

“Det er problematisk, at der kun sidder én enkelt person fra politiet eller anklagemyndigheden og afgør, om en sag skal i Ungdomskriminalitetsnævnet eller ej. Den ene person vurderer, om der er en særlig risiko for, at den unge begår yderligere kriminalitet. Men

definitionen er meget bred i forhold til, hvad det betyder, og hvad de skal holde øje med. I nogle tilfælde kan et skoleskift eller en psykisk syg forælder være det afgørende. Der bliver malet med alt for bred pensel. De her børn er i forvejen kendt af SSP (lokalt forebyggende samarbejde mellem skole, sociale myndigheder og politi), og det er de samme børn, som er i risiko for at blive anbragt, som kommer i Ungdomskriminalitetsnævnet.”

Vurdering i hver sag

“Det store spørgsmål må være: Hvornår er man i risiko for at begå kriminalitet? Man må vurdere i hver sag. Er der en reel risiko for, at barnet begår yderligere kriminalitet - eller er der andet på spil? Har det barn, der er taget med hash i lommen, det til eget brug eller med henblik på videresalg? Man må skærpe screeningen med formålet for øje.

Det skal være de rigtige, der kommer i Ungdomskriminalitetsnævnet.”

Et andet formål med Ungdomskriminalitetsnævnet var at forebygge personfarlig kriminalitet og bandekriminalitet. Men det formål er langt fra indfriet.

Der er muligvis håb forude, hvis et nyligt politisk udspil fra Justitsministeriet om en bandepakke IV bliver til noget. Heri indgår det, at flere potentielle bandemedlemmer skal i Ungdomskriminalitetsnævnet, end det sker i dag.

“Det lyder som den rigtige vej at gå. Formålet med Ungdomskriminalitetsnævnet var at forebygge ungdomskriminalitet og særligt bandekriminalitet. Derfor er det fint, hvis de på det område sænker barren for, hvornår man som ung skal derind, så man får fat i de rigtige, inden det er for sent, og det så virker efter hensigten om at forebygge.” ♦

KRISTIAN KORSHØJ JØRGENSEN

Advokat og partner hos Ghiladi Advokater. Blev uddannet jurist ved Aarhus Universitet i 2014. Specialiseret indenfor børneret samt strafferet og beskæftiger sig primært med anbringelsessager.

Grant Compass

En digital løsning som giver fonde mere **overskud** til at dele penge ud

Digital fondsadministration

Fondsarbejde som du kender det. Bare lettere. Slip for ukvalificerede ansøgere og sig farvel til papirarbejdet i et system med indbygget compliance.

"Med Grant Compass kan bestyrelsen fokusere 100% på indholdet i ansøgningerne og ikke på administrative processer."

Eva Hesse Lundström, Forkvinde, Holger og Ruth Hesses Mindefond

Formueforvaltning for fonde

Formueforvaltning der giver flere fordele til din fond - i stedet for din bank. Spar op til 50% med passiv forvaltning og få mere til uddelinger. I samarbejde med **Nykredit**

"Grant Compass sætter helt nye standarder for digital administration af fonde. Det er den bedste løsning på markedet."

Johan Weihe
Partner, Bech-Bruun

Læs mere på:
grantcompass.com

VI PLEJER AT SIGE, AT VI HAR EN GENETISK FEJL I FAMILIEN

Familien Gangsted-Rasmussens advokatfirma er gået i arv gennem fire generationer, mens femte generation i form af 28-årige Christoffer Gangsted-Rasmussen helt bevidst er gået egne veje. Både hans farfar og far bakker op om valget, da det er sundt at få hår på brystet på egen hånd, og fordi sporene skræmmer.

Tredje gang bed den unge advokat Niels Gangsted-Rasmussen tænderne ekstra hårdt sammen. To gange tidligere havde han forgæves forsøgt at arbejde i sin fars advokatfirma. Første gang kom far og søn så meget på kant med hinanden, at Niels Gangsted-Rasmussen forlod familiefirmaet med rødder tilbage til 1910 og tog et år til Bruxelles for at fordybe sig i et licentiatstudium om forløberer til EU-retten: EF-retten. Anden gang, han brød med firmaet, skrev han en afhandling om samme emne på universitet og blev forsker.

“Tredje gang blev jeg nødt til at bide vores uenigheder i mig, for jeg var tredje generation i familiens velfungerende advokatkontor. Det ville jeg ikke bare lige smide over bord, men det var sgu ikke morsomt. Jeg blomstrede op, da han ikke var der længere,” fortæller den i dag 81-årige Niels Gangsted-Rasmussen.

Han overtog Advokatfirmaet Gangsted-Rasmussen i 1985, men faren Ole Gangsted-Rasmussen havde stadig kontor i samme bygning.

“Han blandede sig i alt og mente altid, at jeg gjorde tingene forkert,” siger Niels Gangsted-Rasmussen, der oprindeligt var advokatfuldmægtig i et andet firma end sin fars. Her fik han også et tilbud om at blive, men pga. “fars vilje”, som han udtrykker det, blev svaret nej. Farens reaktion på sønnens jobtilbud var, at tiden var inde til, at næste generation begyndte i firmaet.

“Sporene skræmmer. Som min far gjorde over for mig, skulle jeg aldrig gøre over for mine børn. Dengang valgte jeg, som jeg gjorde, fordi jeg følte en stærk forpligtelse over for familien, men det var ikke særligt klogt. Det er sundt at få hår på brystet på egen hånd,” siger Niels Gangsted-Rasmussen med henvisning til sit barnebarn på 28 år Christoffer Gangsted-Rasmussen, der som femte generation

netop har fået sin advokatbeskikkelse og arbejder som advokat i Bendtsen Law, mens fjerde generation Christian Gangsted-Rasmussen ejer og driver Advokatfirmaet Gangsted-Rasmussen.

Christoffer Gangsted-Rasmussen overvejede på intet tidspunkt at starte som advokatfuldmægtig i firmaet, der er gået i arv fra hans farfar til hans far.

“Det var et klart valg – og det rigtige valg – at jeg begyndte på et andet advokatkontor. Det har givet mig en vis robusthed og selvstændighed,” siger han.

Også Christian Gangsted-Rasmussen tog hul på arbejdslivet uden familiemedlemmer omkring sig, da han oprindeligt uddannede sig i banksektoren og arbejdede i et årti som børsmægler hos Danske Bank. Men han ville mere, og derfor begyndte han at læse jura sideløbende.

“Vi plejer at sige, at vi har en genetisk fejl i familien, der gør, at vi bliver advokater. Nu må vi se, om vi kan mønstre en sjette generation. Det er selvfølgelig sagt med et glimt i øjet,” lyder det fra Christian Gangsted-Rasmussen.

Som nyuddannet jurist blev Christian Gangsted-Rasmussen statsadvokatfuldmægtig i Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet (SØIK), men han fandt ud af, at et langt liv i den offentlige sektor under statsadvokaten ikke var ham. For 22 år siden troppede han derfor som 33-årig en dag op på sin fars advokatkontor og spurgte: “Skal vi videreføre dette firma med fjerde generation?” Der lå ifølge Christian Gangsted-Rasmussen en stærk familiefølelse bag spørgsmålet, som de to aldrig havde vendt tidligere, men de blev hurtigt enige om, at det var en god idé.

“Det var fint, som det skete, og jeg er glad for, at det blev sådan, men jeg gik ikke og tænkte: Åh, bare min søn bliver en del af firmaet,” siger Niels

Familien Gangsted-Rasmussen

I 1910 stiftede Niels Gangsted-Rasmussens farfar Rasmus Nielsen Rasmussen et advokatfirma, der senere fik navnet Gangsted-Rasmussen i København. Anden generation i form af Ole Gangsted-Rasmussen tog over i 1943, mens hans adopterede søn, advokat (H) og lic.jur. Niels Gangsted-Rasmussen, som startede i advokatvirksomheden for første gang i 1970, blev den nye ejer i 1985. Først i 2010 overtog advokat (L) Christian Gangsted-Rasmussen ejerskabet, men han begyndte i virksomheden i år 2000. Niels Gangsted-Rasmussen var to år efter ejerskiftet tilknyttet som "det grå guld", men gik endeligt på pension i 2012.

Christoffer Gangsted-Rasmussen, som fik sin advokatbeskikkelse i september i år, arbejder som advokat i Bendtsen Law og er i den forbindelse også en del af en større ejendomskoncern.

Gangsted-Rasmussen, som næsten med det samme overlod den daglige ledelse af virksomheden til sin søn, selvom han først gik endeligt på pension 12 år senere.

Godt nok skulle Christian Gangsted-Rasmussen lære det nye fagområde fast ejendom, som er omdrejningspunktet for advokatfirmaet, at kende, men det viste sig at være en fordel at være både bankuddannet og advokat, da den kombination gav en særlig kommerciel og finansiell indsigt. Også Christoffer Gangsted-Rasmussen beskæftiger sig i dag med fast ejendom.

"Jeg er jo vokset op i en familie, der har tænkt på mursten hele tiden. Ejendomme interesserer mig, og jeg synes, det er sjovt at kombinere de juridiske færdigheder med det kommercielle og æstetiske, hvilket mit job i dag kræver," forklarer Christoffer Gangsted-Rasmussen, som helt fra de tidlige folkeskoleklasser vidste, at han ville være advokat.

Alle tre generationer er enige om, at advokatrollen har udviklet sig markant fra dengang, Niels Gangsted-Rasmussen blev advokat, til i dag, blandt andet ved, at det kommercielle aspekt har fået mere vægt samtidig med, at ejendomshandler er mere komplekse i dag, og kunderne generelt forventer, at advokatkontoret dækker over en bred palet af kompetencer.

"Nu er jeg jo en gammel mand, og de krav, der er i dag, virker stressende på mig. Jeg vil gerne have tid til at sidde og tænke grundigt over tingene," siger Niels Gangsted-Rasmussen, mens han løfter hånden op og sætter pege- og tommelfingre på hagen og ser tænkende ud.

"Men det går ikke i dag. Hvis du skal drive en ordentlig advokatforretning, så er det ud af vagten." Christoffer Gangsted-Rasmussen anser ikke sit job

som stressende, men siger, at der til tider er et ekstremt pres, hvor der skal eksekveres hurtigt og korrekt på samme tid.

"Jeg trives med det. Når jeg er på ferie, keder jeg mig efter to-tre dage, og så skal der ske et eller andet."

Selvom hans kompetencer matcher det, Advokatfirmaet Gangsted-Rasmussen beskæftiger sig med, føler han sig på ingen måde forpligtet til at drive familiens advokatfirma videre. Christian Gangsted-Rasmussen bekræfter, at der ingen forventninger ligger fra hans side:

"Christoffer skal gøre lige præcis, hvad han føler for, men hvem ved, hvad fremtiden bringer? Alene det, at han er femte generation med navnet Gangsted-Rasmussen, har stor betydning for mig. Jeg bliver stolt, når jeg kan konstatere, at Christoffer trods sin unge alder værner om navnet og har opnået respekt i brede kredse og særligt inden for fast ejendom. Det er vigtigt for mig, at vi bliver opfattet som seriøse, tillidsfulde og respekterede advokater."

Uanset om Christoffer Gangsted-Rasmussen senere hen i karrieren kunne få lyst til at træde ind i Gangsted-Rasmussen, ved han allerede, hvordan det er at samarbejde med sin far. De to virksomheder, de hver især er en del af, samarbejder ofte med hinanden om projekter og juridiske forhold.

Ingen af de tre generationer har oplevet det som en ulempe at samarbejde fagligt med hinanden.

"Vi har respekt for hinandens faglige, kommercielle og menneskelige kompetencer. Det gør, at du får tingene til at fungere, selvom der kan være områder, hvor du er uenig. Hvis ikke der er respekt, kommer der gnidninger. Det kan være en stor ulempe, og den viste sig mellem Niels og hans far. Når det sker, er der ikke andet for end bare at tage sit gode tøj og gå," siger Christian Gangsted-Rasmussen. ♦

I MÅ GODT KALDE MIG ADVOKATMOR

Sys Rovsing er en stolt mor. Så stolt, at hun gerne vil kaldes advokatmor, og hun nyder i det daglige at overvære generationsskiftet i Rovsing Advokater, som hun ejer og driver sammen med datteren Mette Sheraz Rovsing og sønnen Troels Rovsing Koch.

En søndag aften i april for seks år siden købte Sys Rovsing og hendes to børn Troels Rovsing Koch og Mette Sheraz Rovsing domænenavne med alle mulige kombinationer af ordene 'Rovsing' og 'advokater.' Få timer forinden sad de alle tre samlet rundt om spisebordet i Sys Rovsings hus på Frederiksberg.

"Jamen vi kan da bare etablere et firma sammen," udbrød Sys Rovsing i en snak om løst og fast over frokosten. Hendes partnerkontrakt hos Bech-Bruun udløb om få år, når hun fyldte 65 år.

Sønnen Troels Rovsing Koch var egentlig tilfreds med sit arbejde som juridisk rådgiver hos Dansk Flygtningehjælp, men valgte alligevel at slå til. Datteren Mette Sheraz Rovsing havde efter 12 år hos Poul Schmith/Kammeradvokaten sagt sin stilling som advokat op. Hun ville prøve noget andet og planlagde at opleve verden med sin mand og tre børn.

I dag er de samlet ved et bord i et mødelokale hos advokatkontorfælleskabet Rovsing & Gammeljord, som Rovsing Advokater er en del af. De indkøbte domænenavne, som blandt andet tæller rovsingadvokater.dk, er på grund af kontorfællesskabet med advokat Anne Birgitte Gammeljord aldrig taget i brug, da rglaw.dk er domænenavnet i dag.

Snakken om bordet er livligt i gang, og når en fra familien har sagt noget, fortsætter den næste, hvor den første slap, så snakken nærmest lyder som én lang talestrøm. Som iagttager er det lidt som at lytte til et ægtepar, som for længst har holdt sølvbryllup.

"Rovsing Advokater er et familiefirma på mange måder. Det betyder blandt andet, at børns første sygedag godt kan være børns, anden, tredje, fjerde og femte sygedag. Troels og Mette har tre børn hver, og vi synes alle, at børnene i familien skal have det godt," fortæller Sys Rovsing, mens Troels Rovsing Koch supplerer: "Børns første sygedag kan også være

børnebørns første sygedag."

Og Mette Sheraz Rovsing fortsætter: "Arbejdstiden er meget flydende. Når vi er hjemme, svarer vi jo også på opkald og sidder lidt ved computeren."

"Vi kører ret meget på, at man kan arbejde alle steder fra," siger Sys Rovsing, som også har en lejlighed i Barcelona, hvor hun af og til arbejder fra. Mette Sheraz Rovsing arbejdede også primært fra udlandet i tre år, da udlandseventyret med familien udspillede sig i Bruxelles.

Også når mor, datter og søn har en samtale med en klient, kører snakken bare af sig selv.

"Det er en styrke, at vi kender hinanden så godt. Det ligger i luften, hvem der siger det næste," siger Sys Rovsing.

De tre advokater er Rovsing-familiens eneste advokater. Heller ikke på Sys Rovsings stamtavle finder man advokater tidligere. Hun voksede op i et lille bondesamfund, så det lå ikke lige i kortene. Men hun gik efter at blive advokat, efter at hun som barn så tv-serien om den fiktive amerikanske forsvarsadvokat Perry Mason og blev fascineret af, at han hjalp dem, der blev behandlet uretfærdigt. Dog kom hun aldrig til at beskæftige sig med strafferet, men i stedet har familie- og arveret været omdrejningspunktet for karrieren.

"Du siger altid, at vi bærer klienternes byrder," siger Troels Rovsing Koch, og til det svarer Sys Rovsing: "Ja, det vigtigste for mig har altid været, at vi overtager folks problemstillinger i en periode, løser dem og afleverer det hele tilbage i ordnet stand."

Både Troels Rovsing Koch og Mette Sheraz Rovsing har i forbindelse med etableringen af Rovsing Advokater, som officielt slog dørene op 1. januar 2017, skullet lære familie- og arveret at kende. Men det er gået nemt, da mange andre

Jeg har koncentreret mig om mit arbejde og fået min sociale kontakt dér og ved at være sammen med min familie. Jeg gik ikke på kaffebar med veninder, som man gør en del i dag.

advokatspecialer kommer i spil i eksempelvis bo-behandlings- eller skilsmissemisssager, og af og til kommer deres færdigheder inden for procesret også i spil.

“Som advokatmor, hvis jeg må kalde mig det, er jeg rigtig glad for og stolt af, at mine børn godt kan lide at gå i retten. At føre retssager synes jeg er noget af det helt særlige ved at være advokat,” siger Sys Rovsing. Hun hæfter sig ved, at hendes to børn løbende er blevet mere og mere selvstændige i advokatkontorets håndtering af sager:

“Til at begynde med var det mig, der stod for at køre sagerne og møderne med klienterne, men nu tager børnene over. Det er sjovt at se selve generationsskiftet udspille sig i klientbehandlingen og mærke, at klienterne får lige så stor tillid til børnene, som de har til mig. Det er jeg stolt over. Det, jeg kan gøre i forbindelse med generationsskiftet, er at give min faglighed inden for familie- og arveret videre til mine børn.”

Troels Rovsing Koch og Mette Sheraz Rovsing er godt nok opvokset i et hjem med en advokatmor og en nu afdød far, der var jurist, men deres barn-domshjem var ikke præget af jura.

“Vi talte aldrig om sager eller jura, men om alt fra politik til kunst og historie,” forklarer Troels Rovsing Koch. Han tilføjer dog, at han som barn lagde mærke til, at advokaterhvervet var et travlt erhverv, der krævede mange timer, da moren konsekvent stod op for at arbejde mellem klokken fire og seks.

For Mette Sheraz Rovsings vedkommende lå det naturligt at uddanne sig til advokat, fordi hun altid har haft en stor interesse for samfundsforhold, mens

Troels Rovsing Koch først blev advokat i 2018. Han uddannede sig til jurist, men med fokus på folkeretsfag og international ret. Mette Sheraz Rovsing tænkte aldrig som barn over, at hendes mor havde travlt, da hun aldrig var ekstraordinært fraværende og altid prioriterede sin familie højt.

“Jeg har koncentreret mig om mit arbejde og fået min sociale kontakt dér og ved at være sammen med min familie. Jeg gik ikke på kaffebar med veninder, som man gør en del i dag,” fortæller Sys Rovsing, mens hendes søn bemærker:

“Der ligger noget i tiden i dag om, at man skal være det hele og kunne alt hele tiden. Jeg er ikke stresse-t, men jeg kan da sagtens være frustreret over, at jeg skal for meget.”

Mette Sheraz Rovsing bryder ind og siger, at hun synes, de alle har en god dagligdag. Der bliver nikket hele vejen rundt om bordet, og de to søskende bliver enige om, at det netop var en af grundene til, at de valgte at blive en del af et mindre advokatkontor, da det er vigtigt at have en god hverdag med alt, hvad det indebærer - også på privatfronten.

“Vi kunne sikkert sagtens tjene flere penge ved at optimere forretningen yderligere, som de store kontorer, Mette og Sys har været en del af, bruger meget tid på, men det er ikke formålet for os. Vi vil bare gerne have et godt liv og lave noget, der er spændende og giver mening,” siger Troels Rovsing Koch.

Hvis en eller flere af dem på et tidspunkt vil noget andet end Rovsing Advokater, er de enige om, at så finder de en løsning.

“Der er på ingen måde et stavnsbånd. Hverken for os eller vores børn ligger der en forpligtelse i at føre

firmaet videre i næste generation. Men der skal selvfølgelig flere overvejelser til, før man træffer sådan en beslutning, fordi vi er personligt relateret,” siger Mette Sheraz Rovsing. Hendes bror er dog uenig:

“Jeg føler, at jeg har en forpligtelse til blive, men det er på ingen måde en sur pligt. Jeg har fået en gave, som gør, at jeg gerne vil gøre mig umage for at bevare den.”

Og til spørgsmålet, om familiefirmaet altid er en gave, eller om der nogle gange opstår uenigheder blandt dem, svarer de, at de alle har en pragmatisk tilgang, og Sys Rovsing slår i den forbindelse fast:

“Hvis børnene og jeg er uenige, giver jeg mig altid. Jeg føler, at jeg har prøvet alt og har ingen stor advokatfremtid foran mig, så der skal være plads til, at de kan træffe beslutninger.” ♦

Familien Rovsing

Advokat Sys Rovsing (H) var i begyndelsen af karrieren undervisningsassistent og lektor ved Københavns Universitet, men har siden 1981 arbejdet som advokat med familie- og arveret som fokusområde. I 2003 blev hun partner i Bech-Bruun og var det indtil 2016. Sys Rovsing har haft adskillige tillidshverv og har blandt andet været formand for Advokatrådet og næstformand i Aarhus Universitets bestyrelse. Siden 2017 har hun været beskæftiget med Rovsing Advokater, som hun ejer 50 procent af, mens Mette Sheraz Rovsing og Troels Rovsing Koch hver ejer 25 procent.

Alle tre har studeret jura på Københavns Universitet. Mette Sheraz Rovsing var fra 2004 til 2016 en del af Poul Schmith/Kammeradvokaten først som advokatfuldmægtig og senere som advokat. I dag beskæftiger hun sig i høj grad med privatret, fonde og skat. Før Troels Rovsing Koch startede som advokatfuldmægtig i Anne Birgitte Gammeljords advokatfirma og i familiens firma fra 2017, var han rådgiver først i Røde Kors og senere i Dansk Flygtningehjælp. Han beskæftiger sig som advokat i dag med alle typer af privat- og fondsret.

DREYERSFOND

Søg legat nu

Ansøgningsfrist 15. januar

Arkitektur og jura sætter rum og rammer for tilværelsen, og denne samfundsrolle understøtter Dreyers Fond med bevillinger til projekter og initiativer, hvis formål er at fremme advokat- og arkitektstandens udvikling og samspil med samfundet. Se eksempler på støttede projekter og søg støtte på [Dreyersfond.dk](https://dreyersfond.dk)

Dreyersfond.dk

Alle taler om det, men ingen ved, hvad det er

Tekst Nya Vecht · Foto Morten Holtum

Hvordan går det med retssikkerheden inden for dit område?

Jeg synes mærkeligt nok, at det faktum, at retssikkerheden er presset i omverdenen, har betydning, at vi er blevet skarpere på retssikkerheden i Danmark. Men sager som minksagen og den debat, der var omkring corona-reguleringen, viser selsagt, at der også i Danmark kan være udfordringer med retssikkerheden.

Jeg var dog mere bekymret for juraens position i samfundet for seks-syv år siden. Hvis jeg gjorde en offentlig klient opmærksom på et problem med hjemmel, kunne jeg fra tid til anden blive mødt af spørgsmålet: 'Hvem skulle opdage det, og hvad vil der så i det hele taget ske?' Jeg tror dog, at tidens strømninger både inden- og udenrigs har været med til at skærpe vores bevidsthed om, hvor vigtigt det er at passe på retsstaten og retssikkerheden. Så jeg mener faktisk, at vi står et godt sted i øjeblikket. Vi værner måske mere om det at have en retsstat og et retssamfund, når vi oplever, at retsstatsprincipperne bliver presset rundt omkring os.

Jeg er "født embedsmand" – jeg læste statskundskab, før jeg læste jura, og jeg var ansat i Justitsministeriet, før jeg skiftede til advokatbranchen. Det ligger dybt i mig, at man har en særlig forpligtelse, når man agerer på vegne af en myndighed. Det har nok også betydning for min forståelse af retssikkerhed og for min rådgivning, hvor jeg jo særligt rådgiver det offentlige Danmark.

Jeg har en tilgang til retssikkerhed, der illustreres ved, at man skal kunne forestille sig at stå på alle sider af en sag og stadig føle, at man er blevet ordentligt behandlet. Kort sagt bruger jeg det gamle princip om, at "den, der skærer kagen, vælger sit stykke til sidst."

Medierne har desværre en tendens til at lave en 'find-fem-fejl', når det handler om det offentlige i Danmark. Jeg kan godt være bekymret for,

at det giver danskerne indtrykket af, at udgangspunktet i det offentlige er, at der bliver lavet fejl. Ja, der sker fejl – men det er undtagelsen. Langt den meste forvaltning sker korrekt – men dét er der jo ikke meget forsidestof! Vi har i Danmark en virkelig stærk forvaltningstradition, og dygtige embedsmænd passer hver eneste dag på retsstaten.

Hvilke udfordringer er de største?

Advokatundersøgelser udgør en væsentlig del af det, jeg laver. Det er komplekse sager, hvor der er mange krydsende hensyn, og derfor er det godt og rigtigt prioriteret, at Advokatrådet tog initiativet til at få lavet den nye vejledning om advokatundersøgelser, der blev offentliggjort i september i år. Jeg tror, at det er godt for opdragsgivere, de berørte personer, medier og befolkningen, at man med den nye vejledning bedre kan forstå rammerne for advokatundersøgelserne.

Den største udfordring ved advokatundersøgelser er, at alle taler om det, men ingen ved, hvad det er. En advokatundersøgelse er jo ikke et fast retligt begreb. I følgegruppen for vejledningen om advokatundersøgelser, som jeg deltog i, forsøgte vi at definere begrebet, og i vejledningen står der nu, at en advokatundersøgelse er, når en advokat skal undersøge og fastlægge et begivenhedsforløb, og på det grundlag eventuelt også skal foretage en retlig vurdering og komme med anbefalinger.

Men mange af advokatens opgaver falder ind under den definition – uden at vi kalder det en advokatundersøgelse. Så hvad er det særlige ved advokatundersøgelsen?

Jeg finder selv, at det særegne ved en advokatundersøgelse *for det første* er, at advokaten ikke må medvirke til, at en advokatundersøgelse fremtræder på en måde, der er i strid med de faktiske forhold. Det er indarbejdet i artikel 52 i de nye advokatetiske regler, og det betyder, at en

RETSSIKKERHEDSSTAFET

I de kommende udgaver af Advokaten sender vi stafetten fra advokat til advokat inden for forskellige retsområder. Her vil de fortælle, hvilke udfordringer de ser for retssikkerheden i Danmark, og hvad man kan gøre for at højne den.

advokatundersøgelse ikke må være et 'kampskrift' for klienten, men skal bero på saglige vurderinger, hvor der ikke må undertrykkes oplysninger. *For det andet* er det særligt, at sagens faktuelle forhold ofte afdækkes gennem interviews. Det stiller helt særlige krav i forhold til at sikre rettighederne for berørte og implicerede. Her er kapitel 7 i den nye vejledning nyttigt. Og *for det tredje* gælder det, at den klient, der sætter en advokatundersøgelse i gang, så at sige 'sætter uret i stå'. Det skyldes, at alle – herunder medierne – anerkender, at klienten ikke kan gøre yderligere ved sagen, før advokatundersøgelsen er afsluttet. Det kan give ro, så ledelse og medarbejdere atter kan koncentrere kræfterne om virksomhedens eller myndighedens kerneopgaver.

Der har jo været en del debat om, hvad advokatundersøgelser kan bruges til. Det er oplagt, at en advokatundersøgelse kan være et rigtig godt værktøj til at klarlægge et hændelsesforløb og foretage en juridisk vurdering af, om tingene er sket i overensstemmelse med reglerne. Det skyldes, at advokater netop er træned i at afdække et faktum, foretage bevisvurderinger og lave de juridiske vurderinger. Her er jeg glad for, at det af den nye vejledning fremgår, at det i kommissoriet for advokatundersøgelsen bør fremgå, at

konklusionerne i advokatundersøgelsen vil være advokatens vurderinger – og at der ikke er tale om en afgørelse eller en dom.

Hvad skal der til for at forbedre retssikkerheden og optimere advokatundersøgelser?

Det er vigtigt, at vi – også overfor klienterne – som advokater holder fast i, at vi kan foretage undersøgelser af faktuelle omstændigheder, og at

vi alene foretager vurderinger ud fra en juridisk ramme. Vi har en dyb juridisk faglighed, men vi er ikke for eksempel sociologer eller arbejdsmiljøkonsulenter. Her er jeg meget tilfreds med, at det af den nye vejledning fremgår, at vi som advokater bør overveje, om en advokatundersøgelse i det hele taget er det rette greb, og at vi – hvis der laves en advokatundersøgelse – bør overveje, om der skal inddrages andre fagligheder.

Vi skal efter min opfattelse være varsomme med, hvad vi

lægger pen til, for advokater har en 'tung pen', og det advokaten skriver, har en særlig værdi i offentligheden. Det skal vi værne om.

Jeg har kun meget begrænset erfaring med advokatundersøgelser af #metoo-sager, men jeg tænker, at det må være meget vanskeligt at lave gode advokatundersøgelser af den sagstype. Sagerne rejser mange retlige spørgsmål for

Det er vigtigt, at vi – også overfor klienterne – som advokater holder fast i, at vi kan foretage undersøgelser af faktuelle omstændigheder, og at vi alene foretager vurderinger ud fra en juridisk ramme.

eksempel omkring hensynet til de forskellige persongrupper, og det giver ofte anledning til tvivl, om der er en retlig ramme for vurderingerne. Jeg underkender på ingen måde, at det kan være relevant at få undersøgt den type sager, og vi bliver klogere hele tiden – både i forhold til hvordan vi bør omgås hinanden, og også i forhold til hvordan vi skal håndtere sagerne. Men jeg tror, at dette er et af de områder, hvor vi som advokater særligt bør overveje, om advokatundersøgelsen er det rette redskab – og om der, hvis der laves en advokatundersøgelse, skal inddrages andre faglige kompetencer.

Vi har stadig heller ikke knækket koden på spørgsmålet om 'uvildighed' endnu. Vi skal som advokater per definition varetage klientens – opdragsgivers – interesse. Men opdragsgiver vil ofte ønske, at en advokatundersøgelse kaldes 'uvildig', da det understøtter legitimiteten af undersøgelsen – særligt i medierne. Så der er i vejledningen fastsat en række krav for, at advokaten må betegne sin undersøgelse som uvildig. Det er godt, men en af betingelserne er, at man ikke har verserende sager for opdragsgiver. Det vil for

kommunerne ofte betyde, at de reelt ikke kan få udført en uvildig advokatundersøgelse, da de typisk har verserende sager hos mange forskellige advokater, herunder rigtig mange af de advokatkontorer, der er specialiserede i offentlig ret. Så kommunernes mulighed for at få udført en advokatundersøgelse, der kan betegnes som uvildig, er nok blevet temmelig smal.

Hvem skal have den næste retssikkerhedsstafet?

Den næste retssikkerhedsstafet skal gå til Erik Kjær-Hansen fra Gorrissen Federspiel, som er specialist i konkurrenceret og leder af firmaets faggruppe for EU- & Konkurrenceret. Når vi hører om retssikkerhed i medierne, handler det oftest om fysiske personer. Men hvad med virksomhederne? Virksomheder har jo også krav på den beskyttelse, det giver at være i en retsstat. Erik Kjær-Hansen beskæftiger sig blandt andet med konkurrenceret, og her er der et spændingsfelt mellem myndighedernes håndhævelse af reglerne og hensynet til virksomhederne. Så hvordan står det til med virksomhedernes retssikkerhed? ♦

35

RIKKE SØGAARD BERTH

Advokat og partner i Horten. Rikke Søgaard Berth er specialiseret i de særlige forhold, der gælder for offentlige myndigheder, offentligt ejede selskaber og andre organisationer i spændingsfeltet mellem offentlig og privat. Hun har deltaget i den følgegruppe, som er kommet med input til Advokatrådets arbejde med den nye vejledning om advokatundersøgelser.

ME

De svære beviser

Tekst Isabel Fluxá Rosado Illustration Mette Ehlers

Nye love, der er skabt – eller er på vej for at øge ofres retssikkerhed – giver nye udfordringer i bevisførelsen i strafferetssager. Det er ikke alene forbrydelser i sig selv, men intentionen om at begå forbrydelser, der kan være strafbare. Det stiller større krav til bevisførelsen i sager om for eksempel grooming og banderekruttering. Og så er gråzonerne i sager, hvor beviset alene afhænger af parternes troværdighed, blevet større, for eksempel i samtykkesager.

I en sag om voldtægt efter den nye samtykkebestemmelse, som trådte i kraft i januar 2021, blev en 16-årig dreng dømt for voldtægt mod en 17-årig pige. De unge havde kysset til en fest, hvorefter hun hev ham ud på et toilet, hvilket der var vidner på. Hvad der foregik derefter, ved kun de to unge. Dagen efter blev han anmeldt for voldtægt. I retten sagde pigen, at hun ikke havde givet samtykke, og den unge mand, som havde et pletfrit ry og var vellidt i sit lokalsamfund, fik en dom på et år og tre måneder. Dommens udfald afhang alene af parternes troværdighed i vidneforklaringen, som endte med at blive påstand mod påstand. Der var ikke andre beviser.

“Den sag handlede alene om parternes troværdighed og evne til at forklare sig i retten. Som jeg ser det, kommer der flere sager, hvor der nærmest er tale om omvendt bevisbyrde – til forskel fra tidligere, hvor tvivlen skulle komme den tiltalte til gode. Den nye bestemmelse er en rodebutik. Det er svært at være ung i dag, for du kan nemt havne i sådan en situation,” siger Allan Nejbjerg, som var forsvarer for den unge mand. Han er medlem af Advokatrådet og af rådets strafferetsudvalg.

Det er ikke usædvanligt, at en straffesag mangler fysiske eller tekniske beviser og alene afgøres ud fra

vidneforklaringer, og her er det op til dommerne og lægdommerne at vurdere, hvem der er mest troværdig.

Troværdighed og talegaver

Hvis to forklaringer anses for at være lige troværdige i en sag, hvor der ikke er andre beviser, så vil en lignende sag normalt blive afvist på grund af uskyldsformodningen. Men Allan Nejbjerg mener, at med den nye samtykkebestemmelse er der risiko for, at domstolene hælder til fordel for ofret, og en anklaget er dermed ikke uskyldig, indtil det modsatte er bevist, men skyldig fordi den forurettede siger det.

“Det handler om parternes troværdighed og talegaver, og hvordan du performer som vidne, og det synes jeg er retssikkerhedsmæssigt betænkeligt. Jeg ser flere gråzonesager, og jeg har en bange anelse om, at vi får flere ukorrekte resultater, fordi jeg opfatter, at retterne har ændret holdning og som udgangspunkt lægger vægt på ofrets forklaring. Der skal ikke ret meget til, så bliver man dømt.”

Hans kollega Lasse Martin Dueholm, forsvarsadvokat og medlem af Advokatrådets strafferetsudvalg, er enig i, at risikoen for forkerte domme kan være øget som følge af, at man nu ved de rene samtykkede baserede voldtægtssager kun skal vurdere to forklarings troværdighed over

for hinanden.

“Samtidig vurderer jeg, at der i fremtiden måske vil komme flere frifindelser, da retten vil frifinde i sager, hvor to afgivne forklaringer er lige gode, og de er de eneste bevisligheder i sagen. Anklagemyndigheden kan have svært ved at løfte sin bevisbyrde, hvis det bare er påstand mod påstand med to lige gode forklaringer. Indtil videre har jeg ikke nogen grund til at tro, at der er flere uskyldige, der bliver dømt.”

Men set med forsvarerbriller ser han et problem i de sager, hvor den ene part vågner op næste morgen og tænker, at ‘det, der skete sidste nat, det ønskede jeg egentlig ikke skulle ske’.

“Vedkommende var måske fuld og kan have signaleret et samtykke, men så vokser det sig i hovedet på den pågældende og bliver så anmeldt. Den person vil ofte stå nede i retten og afgive en forklaring, der virker meget troværdig, fordi vedkommende føler sig voldtaget. Man kan have signaleret noget andet i virkeligheden, men det står så ikke klart i hukommelsen, når man er ædru. Det er en retssikkerhedsmæssig betænkelighed ved den nye bestemmelse, fordi retten kun har to forklaringer at forholde sig til, når de skal foretage en troværdighedsvurdering, og så kan man gå galt i byen, for nogle er rigtig gode til at afgive forklaringer og andre er ikke,” siger Lasse

NYE LOVE PÅ VEJ

BANDEREKRUTTERING

Den netop afgåede regering har med et nyt udspil, bandepakke IV, lagt op til at indføre en ny bestemmelse i den danske straffelov, der gør det strafbart, hvis kriminelle involverer børn og unge under 18 år i kriminalitet.

Det kan ske ved, at gerningsmanden på en eller anden måde instruerer, rådgiver, opfordrer eller stiller redskaber til rådighed, der kan bidrage til, at en ung under 18 år bliver involveret i kriminalitet.

Martin Dueholm.

Han understreger, at samtykkeloven er nødvendig, blandt andet fordi ofre reagerer forskelligt på overgreb.

“Vi ved jo, at mange piger fryser i den situation. De kunne ikke anmelde en voldtægt med den gamle bestemmelse, hvor en anmeldelse indebar vold og trusler eller tvang, og at man sagde fra, men det kan de med den nye voldtægtsbestemmelse. Den nye bestemmelse er god, fordi den gamle i min optik var middelalderagtig. Men alting kommer med en regning, og regningen her er, at nu skal domstolene til at tage stilling til, om der er sket en voldtægt udelukkende på baggrund af nogle forklaringer. Du behøver ikke et teknisk bevis længere, og det er retssikkerhedsmæssigt betænkeligt.”

Nye love nye udfordringer

Samtykkeloven blev indført for at øge ofrenes retssikkerhed ligesom nyere lovgivning om eksempelvis psykisk vold herunder social kontrol og stalking. Det samme gør sig gældende ved anden ny lovgivning, som er på trapperne, men som også kan indeholde større gråzoner i bevisførelsen. For eksempel de nye lovforslag om grooming og banderekruttering, som den seneste regering har haft i støbeskeen og med stor sandsynlighed kommer til at gennemføre.

Men de kommende love giver nye udfordringer. For hvad skal der egentlig til for at bevise grooming og banderekruttering. Er det, når træneren i den lokale fodboldklub har etableret et venskab med et barn efter træning? Er

det, når et bandemedlem har givet lillebror en mobiltelefon? Hvad skal der til for at bevise, at der er tale om noget ulovligt – eller en intention om at begå noget ulovligt?

Hvis der ikke er fysiske eller tekniske beviser, for eksempel i form af sms- eller chatbeskeder, så afhænger sagen igen af parternes forklaringer og af dommernes vurdering af troværdighed.

Det er dog ikke nyt, at det kan være strafbart at se på de forkerte hjemmesider eller at være i kontakt med nogen, man ikke bør være i kontakt med. Det viser terrorlovgivningen.

“Her har vi et klart eksempel på, at man fremrykker det strafferetlige værn. Det, man kriminaliserer, er ikke den fuldendte forbrydelse – det er ikke terrorhandlingen, bombesprængningen eller drabet. Man fremrykker det strafferetlige værn på den måde, at man kriminaliserer intentionen eller førforbrydelsen. Det afgørende element i bedømmelsen af om det er en strafbar førforbrydelse, er, om der er forsæt til det, som er kernen i forbrydelsen, dvs. den forbrydelse, man vil forebygge og forhindre. Det drejer sig om handlinger, der lægger op til, at nogen begår en terrorhandling. Det kan være støttepenge til terrorisme eller rekruttering til terrorisme. Rekrutteringen til bander kunne godt være lidt i familie med rekrutteringen til terrorisme,” forklarer professor og strafferetseksper, Jørn Vestergaard.

Strafbar intention

Grooming er også i familie med de

typer af kriminalisering, hvor det fremskudte strafferetlige værn – og hvor en domfældelse forudsætter, at det kan bevises, at det var intentionen, eller forsættet, at det skulle blive til noget grimt. De handlinger kan godt i sig selv være mere eller mindre uskyldige – og det i sig selv er en del af problemet.

Da terrorloven trådte i kraft i 2002 kort efter angrebet 11. september 2001, var Jørn Vestergaard bekymret for retssikkerheden.

“Jeg var skeptisk og kritisk, fordi de bestemmelser er så vage og så vidtgående, og de kriminaliserer noget, som altså ikke i sig selv udgør terrorisme, men som kan skabe en risiko for, at der bliver begået terrorisme. Men jeg må erkende, at danske domstole faktisk har været i stand til at fungere som bagstopper og har været i stand til at håndhæve grundlæggende retsprincipper. Bestemmelserne er ikke blevet brugt i yderkanten af anvendelsesområdet. Man kan have det fromme håb, at det vil gå på samme måde i grooming-sagerne og i andre typer af sager. At der i den sidste ende er mekanismer, som forhindrer, at der sker reelle justitsmord.”

Tillid til domstolene

Bevisførelsen i den nye type sager er, at man fra rettens side er nødt til at forholde sig til det sammenstykkede billede, som det er lykkedes for anklagemyndigheden at producere, og forsvarerne må så gøre en indsats for at hævde, at det er helt uskyldigt. Det samme gør sig gældende i voldtægtssager. “Jeg er af den opfattelse, at der ikke er

GROOMING

Et flertal i Folketinget besluttede i sommers, at der skal indføres en selvstændig paragraf i straffeloven, som kriminaliserer grooming, hvor krænkere udnytter børn og unges tillid og opbygger en relation til et barn med henblik på at begå et seksuelt overgreb.

Det kan både foregå online og offline. Men der er mange tilfælde af grooming på internettet. Her har krænkeren nemmere ved at virke troværdig og lyve om sin identitet.

Partierne ligger i aftalen vægt på, at gerningspersonen ikke bare begår fysiske eller digitale overgreb, men at gerningspersonen også misbruger offerets tillid groft.

den kæmpestore forskel på, hvad der bliver forelagt efter den nye bestemmelse og efter den gamle bestemmelse – men en anelse forskel er der nok. For som andre har påpeget, så bliver det i den sidste ende meget til et spørgsmål om de enkelte aktørers troværdighed,” siger han.

Hvis de retssikkerhedsmæssige huller skal lukkes, ser han kun en vej, og det er mere viden og psykologisk viden, selvom det ikke løser alt.

“Jeg tror ikke, at man lave sådan en fiks og færdig pensumliste og et smart kursus. Sikkerheden ligger først og fremmest i den måde, som retssystemet er opbygget på, altså med den kontradiktoriske partsproces, og at der er tale om kollegiale afgørelser, hvor der medvirker både fagjurister og lægdommere, og at der er et ret frit tilgængeligt appelsystem.”

Uddannelse er vejen frem

Vicestatsadvokat Gyrithe Ulrich er enig i, at domstolene godt kan finde ud af at håndtere gråzonesager, men hun mener også, at både politi, anklagere, forsvarere og dommere – alle med en juridisk tilgang til en afhøring eller en retssag – kan blive bedre til at forstå den menneskelige psykologi og reaktionsmønstre ved eksempelvis traumatiske oplevelser. Det er emner, hun for nylig er begyndt at undervise juristerne i.

“Vi er blevet klogere, og vi kan blive klogere endnu. Domstolene er vant til at håndtere sager, hvor man ikke har objektive verificerbare beviser, men kun har parternes forklaring overfor

hinanden, og hvor man ud fra de forklaringer samt omfanget af detaljer må vurdere, hvem af de to der er mest troværdig. Dér kommer vores kendskab omkring traumereaktioner os til gode. Vi har lært af ny forskning, som er særligt anvendeligt i sager om psykisk vold, stalking, voldtægt og også i andre sager, hvor man har at gøre med en forurettet, som er traumatiseret over en længere periode.”

Det var i 2017, at anklagemyndigheden fik kendskab til den nye forskning om traumereaktioner, og fra 2021 er både anklagemyndigheden og politikredsene i gang med at uddanne personalet i kognitiv afhøring.

“Vi er ikke i mål, men flere politifolk er kommet igennem uddannelsen. De bliver dygtigere til at afhøre og afkode, hvordan folk tænker og handler efter et traume. Det er utroligt vigtigt. At prøve at se ind i folks hoveder og lige bevæge sig væk fra den der rationelle logiske tænkemåde, vi jurister typisk har. Vi kan jo finde på at spørge en forurettet: ‘Hvorfor bliver du og overnatter hos gerningsmanden? Hvorfor går du ikke til politiet med det samme?’ Sådan noget har tidligere været brugt til at hælde forurettede af brættet. Nu bliver vi bedre til at forstå reaktionsmønstre, og hvordan overgreb kan skabe huller i hukommelsen,” siger Gyrithe Ulrich.

Hvis man har været udsat for et traume, så sætter frontallap-funktionerne ofte ud, og det gør, at man ikke handler rationelt og kun husker i fragmenter.

I en sag kunne et voldtægtsoffer for

eksempel ikke huske, at gerningsmanden var tatoveret i hele hovedet, men gengive mønstret i gulvtæppet, det skete på. I en anden sag blev en ældre kvinde voldtaget af en indtrængende indbrudstyv og stod bagefter op og serverede kaffe for ham.

“Det handler om indlært vaneadfærd, og at man reparerer og falder tilbage i, hvad man ellers gør, når der kommer en ubuden gæst, og i et forsøg på at gemme det onde væk. Fordi vi ikke vidste de her ting, var det nok tidligere sværere for den forurettede at få sin forklaring lagt til grund, end det var for gerningsmanden. Vi bliver bedre til at spørge ind til folk – også om for eksempel sanseindtryk på en måde, så vi får en bedre fornemmelse af, om det er selvoplevet eller ej. Når vi nærlæser de domme, der falder nu, kan vi se, at domstolene godt kan håndtere det, og at vi får nogle afgørelser, der er rigtige,” mener Gyrithe Ulrich.

Med de nye love om grooming og banderekuttering, hvor grænserne kan være mere flydende i bevisførelsen, pointerer Gyrithe Ulrich:

“Der må man jo prøve grænserne ved domstolene, og så kan vi jo håbe på, at lovgivningsarbejdet bliver så grundigt som muligt, så man får nogle holdepunkter i forarbejderne, som man kan anvende. Retssikkerhedsmæssigt har vi en regel om, at det er anklagemyndigheden, der har bevisbyrden, og at vi skal bevise skyld udover enhver rimelig tvivl. Det vil sige, at der altid vil være flere skyldige, som går fri, end at vi risikerer, at uskyldige bliver dømt.” ♦

DOM I IRAK-SAG GAV SVÆR RETSPRAKSIS

En trio bestående af advokaterne Peter Biering, Ann-Kristin Rasmussen og Emil Wetendorff Nørgaard har de seneste fire år brugt det meste af deres arbejdstid på en ankesag i Højesteret for Forsvarsministeriet om den største og mest spektakulære sag om danske soldaters ageren i Irakkrigen. Højesteretsdommen rettede ifølge de tre advokater op på en problematisk dom fra Østre Landsret, der slog revner i Danmarks muligheder for at føre en aktiv udenrigspolitik.

Kun tre timer efter at Østre Landsret havde afsagt en dom på i alt 818 sider, udsendte Forsvarsministeriet klokken 15.20 en pressemeddelelse med følgende udtalelse fra daværende forsvarsminister Claus Hjort Frederiksen:

“Den retstilstand, som dommen udtrykker, er problematisk, for den vil sætte Danmark i en meget vanskelig situation, når vi udsender soldater.”

I samme pressemeddelelse sagde forsvarsministeren, at Forsvarsministeriet ville anke dommen fra 15. juni 2018 til Højesteret, og vi tog dermed hul på et helt nyt kapitel i den såkaldte Operation Green Desert-sag. For to af os var rollen som advokater for Forsvarsministeriet i sagen ny, mens Peter Biering havde været med siden september 2011, hvor de første irakere anlagde en sag mod staten.

Hele omdrejningspunktet for sagen er en militæroperation i Irak, som omkring 400 danske soldater deltog i 25. november 2004. Operationen foregik på flere militære mål uden for byen Basra. Forud for operationen anmodede de irakiske militærstyrker om hjælp til at danne ring rundt om områderne, hvor de ville anholde oprørsstyrker, så ingen kunne slippe ud af eller komme ind i områderne. Og sådan blev det. Efter anholdelserne kom irakerne til en britisk militærbase, hvor de britiske soldater undersøgte, om de tilbageholdte irakere var fjendtlige over for internationale styrker. Det var der intet, der tydede på, og derfor kom irakerne atter i de irakiske styrkers varetægt og blev bragt til en politistation i Basra, som også indeholdt et fængsel.

Vi både tabte og vandt sagen i Østre Landsret, hvor i alt 23 irakere havde sagsøgt den danske stat for tortur i forbindelse med Operation Green Desert, som var kodeordet for selve operationen. Vi vandt den del af sagen, hvor irakerne påstod, at de danske soldater selv havde udsat irakerne for overgreb ved blandt andet at have slået dem og kaldt dem skældsord samt havde overværet, at de irakiske og til dels de britiske styrker havde udsat dem for overgreb. Det blev Forsvarsministeriet frifundet for, men landsretten nåede i sin dom alligevel frem til, at ministeriet skulle betale godtgørelse til 18 af irakerne med henvisning til princippet i erstatningsansvarslovens paragraf 26, som omhandler godtgørelse for tort, og Den

Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3 om tortur.

Landsrettens vurdering var, at ministeriet var ansvarlig for, at de 18 irakere blev mishandlet på politistationen og i fængslet i Basra. Ifølge landsretten burde Forsvarsministeriet have vidst, at der var en reel risiko for, at de tilbageholdte irakere ville blive udsat for inhuman behandling på grund af de generelle forhold i Irak på det tidspunkt. Vi var alle tre meget overraskede over at læse dommen.

De mange hundrede siders bevisvurdering i dommen gav punkt for punkt Forsvarsministeriet medhold i, at der fra dansk side hverken var gjort noget forkert i planlægningen eller gennemførelsen af operationen, som berettiger til godtgørelse. Vi havde tilbragt 52 dage i Østre Landsret, havde hørt forklaringer fra intet mindre end 78 vidner og parter i sagen og havde på den baggrund minutøst fået kortlagt, hvordan operationen forløb, og så afgjorde landsretten sagen på et juridisk og faktisk aspekt, som ikke havde været hovedfokus under hele sagen. Det var et spørgsmål, som ikke var belyst til bunds. Irakerne havde argumenteret for, at uanset hvad, så var Danmark erstatningsansvarlig, fordi alene danskernes deltagelse i operationen havde muliggjort, at de blev udsat for overgreb. Men fokus under hele retsagen lå i stedet på, hvem der havde ret i, hvad der var sket undervejs i operationen.

Med andre ord sagde landsretten i sin dom, at man som medlem af oprørsstyrkerne var i risiko for at blive mishandlet, hvis man kom i irakiske styrkers varetægt i Basra-provinsen i november 2004 – uanset de konkrete omstændigheder, og uanset hvad man havde gjort. En generel viden om forholdene i Irak var nok til, at Danmark var erstatningsansvarlig for det, de lokale militær- og politistyrker foretog sig, fordi de danske soldater samarbejdede med dem. Det åbnede op for, at Danmark ville være erstatningsansvarlig næsten uanset hvad, når danske soldater sendes til lande, hvor alle og enhver ved, at de lokale styrker ikke er guds bedste børn, og soldaterne netop også er til stede for at hjælpe de lokale styrker med at blive bedre til at overholde menneskerettigheder. Det var baggrunden for, at den daværende forsvarsminister sagde, at en sådan ny

OM SAGEN

Operation Green Desert er én ud af i alt fem sager om Danmarks involvering i Irakkrigen, som endte for Højesteret. Det er den første, der blev anlagt, og den største målt på militæroperationens størrelse, da den involverede omkring 400 danske soldater.

Sagen startede i 2011, og inden sagen i Østre Landsret for alvor gik i gang, afsagde landsretten en kendelse omkring, hvorvidt sagen var forældet. Det vurderede landsretten, at den ikke var. Østre Landsret afsagde endelig dom i sagen i 2018. Dommen betød, at Forsvarsministeriet skulle betale 30.000 kroner i godtgørelse til hver af de 18 irakere, som landsretten mente skulle have godtgørelse. Det oprindelige krav fra irakerne hver især lød på 120.001 kroner.

Forsvarsministeriet ankede den del af sagen, ministeriet tabte, mens irakerne modankede. Irakerne ville have Forsvarsministeriet gjort medansvarlig for tortur, hvilket landsretten havde frifundet ministeriet for. Forældelsesspørgsmålet var også oppe at vende i Højesteret, som i sidste ende valgte at undlade at tage stilling til det spørgsmål for i stedet at afgøre sagen på substansen.

retspraksis var svær at leve med.

Noget af det sidste, vi sagde, da vi afsluttede vores procedure på den sjette og sidste dag i Højesteret var: Forhold jer til den virkelige verden, for den er, at Danmark udsender styrker for at hjælpe såkaldte *failed states* som Irak, hvor der ikke er styr på den menneskeretlige situation, med at komme på fode igen. Giv retningslinjer, der er brugbare i praksis. Det synes vi ikke, at Østre Landsret havde gjort. Vores succeskriterium i Højesteret var at opnå et resultat, som sikrer Danmark den manørefrihed, der ligger i, at regering og folketing kan beslutte at sende

danske tropper afsted uden automatisk at risikere bål og brand i form af erstatningssager.

Højesteret afsagde sin dom på 36 sider 31. maj i år og omgjorde landsrettens dom, så Forsvarsministeriet blev frifundet. Højesteretsdommen har skabt juridiske retningslinjer, som regeringen og Folketinget kan bruge til at fortsætte med at føre en aktiv dansk udenrigspolitik.

Helt overordnet siger Højesteret, at Forsvarsministeriet ikke ifalder ansvar på baggrund af generelle oplysninger om forholdene i et land, som allerede var velkendte, da soldaterne blev udsendt. Dog er det ifølge Højesteret på ingen

måde ensbetydende med, at du aldrig kan blive erstatningsansvarlig.

Jurisdiktion var et af de helt store juridiske temaer i sagen, og det var første gang, at Højesteret udtalte sig om jurisdiktion i forbindelse med udsendelse af danske soldater. Under retssagerne var det en del af irakernes anbringender, at de havde været udsat for behandling i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3 om tortur. Lige dette punkt illustrerer et af de problemer, vi mener, der er med landsretsdommen. Vi mener, og det argumenterede vi også for både i landsretten og i Højesteret, at dommerne også var nødt til at læse den allerførste artikel i konventionen, der handler om, hvornår den overhovedet kan tages i brug. Det kan den kun, når Danmark har jurisdiktion. Sådan så Østre Landsret det ikke. Vi argumenterede i den forbindelse for, at det, irakerne var udsat for, faldt uden for dansk jurisdiktion, og at Danmark ingen magtbeføjelser havde til at gøre noget. Af den grund sagde vi i både landsretten og Højesteret, at Forsvarsministeriet ikke har haft ansvaret og derfor ikke er erstatningsansvarlig. Danmark havde ingen magtbeføjelser over andre end sig selv i Irak. De danske styrker var til stede på baggrund af en invitation fra den suveræne irakiske regering og var desuden under britisk militærkommando. De danske styrker havde på intet tidspunkt irakerne i deres varetægt. Vi argumenterede for, at Irak alene var ansvarlig for det, der foregik på politistationen og i fængslet.

Selvom vi i sidste ende vandt ankesagen i Højesteret, var højesteretsdommerne ikke 100 procent enige med os. Vi fik ret i, at der ikke er dansk jurisdiktion ifølge Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, og at konventionen derfor ikke kunne bruges til at få godtgørelse, men man kommer ifølge Højesteretsdommen – sådan forstår vi dommen – ikke nødvendigvis af krogen, fordi der ikke er jurisdiktion. Selvom de danske styrker alene støtter et andet land, kan du godt blive erstatningsansvarlig, hvis du har en konkret og aktuel viden eller formodning om, at nogen vil blive udsat for umenneskelig behandling. Med andre ord: Du kan ikke bare stikke hovedet i sandet som en struds. Men generelle oplysninger om et land var ifølge

højesteretsdommen utilstrækkeligt i forhold til at placere et dansk ansvar.

Under retssagen i Østre Landsret brugte vi meget tid på at afdække, hvilket ansvar Danmark havde under operationen. I den sammenhæng gjorde vi en del ud af at forklare, hvad bestemte militære begreber egentlig betyder. Der var for eksempel et geografisk område, som blev kaldt det danske ansvarsområde. Irakerne mente, at det var ensbetydende med, at Danmark havde ansvaret for alt, hvad der skete inden for det område, men der er i stedet tale om et militært begreb, der bare betyder, at det var det område, hvor danskerne gennemførte deres patruljer.

I det hele taget brugte vi meget tid i både landsret og Højesteret på at formidle hele sagen, fordi det var vigtigt for sagen, at vi gjorde den militære verden og de militære dokumenter begribelige for de danske dommere. Samtidig foregik operationen i Irak, som er et fuldstændig fremmed land for danske dommere. Vi procederede på powerpoints fyldt med kort og billeder for at gøre sagen mere nærværende. I sagen har vi haft rummeter efter rummeter af dokumenter, og det har været en udfordring i sig selv at formidle det på en forståelig måde. I Højesteret blev vi endnu mere sat på prøve i forhold til formidlingsopgaven, for det er yderst sjældent i en ankesag at stå med en dom på 818 sider, som skal gøres spiselig for Højesteret.

Under hele sagen har irakernes troværdighed været et centralt punkt. Både landsretten og Højesteret er enige om, at irakerne, som hovedsageligt afgav forklaringer via videolink fra blandt andet Libanons hovedstad Beirut, var utroværdige, når det kom til deres påstande om, hvad de var udsat for, indtil de ankom til politistationen og fængslet i Basra. Deres forklaringer stemte på ingen måde overens med de øvrige omfattende beviser i sagen bestående af både militærdokumenter og vidneforklaringer fra omkring 50 soldater og andre personer fra militæret, som afgav forklaring i landsretten. Det spillede også en rolle i domstolenes troværdighedsvurdering, at én af irakerne i et interview med den britiske avis The Sun havde sagt, at irakerne havde løjet og overdrevet i forbindelse med et krav, de havde rejst over for de britiske myndigheder, og som

endte med et forlig.

Begge domstole konkluderede imidlertid, at irakernes beretninger om, hvad der foregik på politistationen og i fængslet, kunne lægges til grund. Det er ingen hemmelighed, at vi mener, at det er en lidt vilkårlig sondring, for der var ingen forklaring på, hvorfor den sidste del af deres forklaring blev vurderet anderledes. Forskellen på den sidste fase og de forudgående faser er, at der ingen danskere var til stede i den sidste fase samtidig med, at der ingen dokumenter eller vidner var til at belyse det, irakerne fortalte. Dog blev deres forklaringer til dels bestyrket af udtalelser fra psykiatere, som irakerne sidenhen var i kontakt med.

På trods af, at sagen endte med en frifindelse af Forsvarsministeriet, skulle statskassen ifølge den endelige dom delvist betale sagsomkostningerne i sagen, fordi irakerne i et vist omfang havde fri proces. Samlet set løber omkostningerne op i et tocifret millionbeløb, så du kan sige, at det havde været billigere at betale de relativt beskedne krav, irakerne fremsatte, men det var af flere grunde ikke muligt. Under alle omstændigheder har vi nu fået en principiel dom fra Højesteret, som sætter klare rammer for fremtidig dansk deltagelse i internationale militære operationer. ♦

PETER BIERING (H) er partner og advokat i Poul Schmith/Kammeradvokaten. Peter Biering fik sin advokatbeskikkelse i 1997 og har siden haft Poul Schmith/Kammeradvokaten som arbejdsplads. Han beskæftiger sig særligt med EU og internationale forhold. Før Kammeradvokaten var han ansat som kontorchef i Udenrigsministeriet.

ANN-KRISTIN RASMUSSEN (L) fik sin advokattitel i 2018, og var også fuldmægtig i Justitsministeriet og anklagerfuldmægtig hos Anklagemyndigheden, inden hun i 2015 blev advokatfuldmægtig hos Poul Schmith/Kammeradvokaten. I dag beskæftiger hun sig som advokat samme sted primært med EU-ret og international ret.

EMIL WETENDORFF NØRGAARD har siden 2017 været en del af Poul Schmith/Kammeradvokaten først som advokatfuldmægtig og siden 2019 som advokat med fokus på EU-retlige og internationale problemstillinger. Før det var han fuldmægtig i Justitsministeriet. Han var, før den blev nedlagt, fuldmægtig i Irak- og Afghanistankommissionen.

MARKANTE SAGER

I artikelserien "Min sag" møder vi nogle af de advokater, der har stået i spidsen for bemærkelsesværdige sager. Hvad var de juridiske knaster, hvordan var det at føre sagen, og hvad har de taget med sig videre. Har du ført en kendt sag, og vil du gerne dele dine erfaringer fra sagen med kolleger, så skriv til ifr@advokatsamfundet.dk.

konkurser.dk

- Salg af konkursboaktiver på netauktion over 14 dage
- Over 60.000 potentielle køberemner
- Advokatfaglig baggrund med 15 års erfaring
- Vi står for hele salgsprocessen
- Afregning via vores klientkonto

Auktioner P/S

• Tlf. 39 29 19 00

• info@konkurser.dk

Strandvejen 60, 2900 Hellerup

Retsplejereform bliver nødvendig

PREBEN BANG HENRIKSEN
Retsordfører Venstre

Domstolene skal have tilført flere midler, men det er også nødvendigt med forenklinger i retsplejen.

Når man eksempelvis ved retten i Aarhus i gennemsnit skal vente 28 mdr. på at få en dom og halvandet år yderligere i landsretten, så kan man ikke fortænke en kreditor i at fravælge en inddrivelse via domstolene. Risikoen for, at debitor er gået konkurs inden endelig dom, er ganske overhængende, hvorefter kreditor som bekendt står med en stor advokatregning og en lang næse. *Delayed justice* bliver hurtigt til *denied justice*. Og en fravælgelse af domstolene er bestemt ikke at foretrække i et civiliseret samfund. Bliver domstolene fravalgt til fordel for eksempelvis en hurtig arbejdende voldgiftsret, er det ikke nogen fornøjelse at være den økonomisk svagere part.

At ventetiden er forøget burde ikke overraske nogen. Fra Christiansborg har vi udstyret politi- og anklagemyndighed med yderligere ressourcer uden samtidig at tilføre ditto til domstolene, som i sagens natur får mere arbejde. Det store antal byrdefulde bandesager – mange gange med flere tiltalte – beslaglægger også mange dommere herunder reservedommere.

Endelig er der, efter min opfattelse, blevet en tendens hos benificerede advokater til at kræve kendelser om alt, vel vidende, at chancen for medhold er nærmest ikke-eksisterende. I civilretten er udviklingen ikke meget bedre. Overflødige bilag fremlægges ofte uden omkostningsmæssige konsekvenser, og processkrifter bliver til romaner, afsluttende med et påstandsdokument, der ligner en sammenhæftning af alle tidligere processkrifter. Processen har i den grad 'udviklet' sig med deraf følgende tidsforbrug for retten.

Retsudvalget fik syn for sagn ved en rundrejse i

foråret til flere domstole, der alle kunne berette om markant personalemangel og i et vist omfang et ønske om nye/ændrede bygningsmæssige indretninger til blandt andet børnesager og til mediation. Uden at skulle forudskikke resultatet kunne jeg nok frygte, at der – tiden taget i betragtning – ikke skal forventes væsentlige lokalemæssige bevillinger, herunder særlige rum til mediation etc. Ventetiderne er det centrale problem.

Der er ingen tvivl om, at domstolene skal tilføres yderligere ressourcer mhp. flere jurister og sekretærer.

Men en økonomisk indsprøjtning må nødvendigvis følges af forenklinger i retsplejen. Jeg har (som den eneste politiker) vovet pelsen og har den 30.6.22 i en kronik i Jyllands-Posten beskrevet 18 konkrete forslag til forenkling med en afsluttende opfordring til andre om at fremkomme med forslag. Tryksværten var da også dårlig nok tør, før Dommerforeningen var klar med en total afvisning.

Det efterlader så en noget vanskelig opgave til politikerne, der i samråd med Justitsministeriet må i gang med forenklingsarbejdet. Så meget desto mere er det ualmindelig positivt, at justitsministeren nu har nedsat et udvalg af sagkyndige til at fremkomme med forslag. Udvalget ledes af fhv. højesteretspræsident Thomas Rørdom, der som bekendt har en fortid som praktiserende advokat.

Det er mit håb, at alle, der har daglig føling med retsarbejdet, vil bidrage. Det er min klare forventning, at uanset den kommende regerings farve, så er kassen helt eller delvis lukket, medmindre der samtidig suppleres med reelle forenklinger. ♦

Få gratis
medlemskab
resten af
2022

Overvejer du at starte din egen advokatvirksomhed?

-Eller har du allerede taget springet?

SKRÆDDERSYET VEJLEDNING

Etableringsguide

Brug vores guide til at hente viden om dét at starte ny advokatvirksomhed, til inspiration og som opslagsværk.

Mentorordning

Få en dedikeret sparringspartner, der har erfaring med netop dét at starte egen advokatvirksomhed.

Billig forsikring

Spar penge på bl.a. ansvars-, kontor-, kautions- og cyberforsikringer særligt beregnet til driften af en advokatvirksomhed.

It-rådgivning

Få kompetent vejledning i fx valg af it-systemer, opstart af hjemmeside, complianceværktøjer og it-sikkerhed.

VI ER HER FOR DIG

Danske Advokater er brancheforening for advokatvirksomhederne i Danmark.

Vores formål er at skabe værdi for dig politisk, økonomisk og fagligt.

Det gør vi bl.a. ved at arbejde målrettet for at fastholde og forbedre branchens omdømme, være en markant stemme i samfundsdebatten og understøtte brancheudvikling - bl.a. via skræddersyede guides og værktøjer.

www.danskeadvokater.dk/BlivMedlem

DANSKE
ADVOKATER

Retten til abort har blinde vinkler i lovgivningen

Tekst Janne Rothmar Herrmann, professor, ph.d.
og post.doc Annika Frida Petersen, Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet.

Der er langt fra amerikanske tilstande i Danmark, når man ser på kvinders ret til abort. Men forringelser kan ske, og forvaltningen på abortområdet lider af en række blinde vinkler, hvis kvinder søger abort efter 12. uge – herunder en mystik omkring praksis i de regionale abortsamråd, der tager stilling til, om kvinder må få abort efter 12. uge. Forskning viser, at der er behov for en mere transparent og effektiv afgørelsespraksis, hvis man vil undgå at være på kant med menneskerettighederne.

50

Retten til abort er igen kommet på den politiske dagsorden i Danmark. Både Venstre og Enhedslisten har opfordret Etisk Råd til at overveje, om grænsen for fri abort skal hæves, dog uden selv at have konkrete forslag til lovændringer. Der har stort set ikke været rørt ved abortreglerne i mere end tyve år, og 12-ugers-grænsen for fri abort har været gældende, siden den fri abort blev indført i 1973. Danmark var dengang et af de første lande i verden, der indførte fri og gratis adgang til abort i det første trimester som et retskrav. Samme år fik også amerikanske kvinder i den banebrydende dom *Roe v. Wade* en ret til abort i første trimester, der hvilede på en fortolkning af forfatningen. Som bekendt blev dommen for nylig hældt ned ad brættet, efter en række nyudpegninger til den amerikanske højesteret havde ændret balancepunktet. At pendulet pludselig kan svinge i retning af forringelse eller så godt som total afskaffelse af abort, kan de polske kvinder tale med om. Polen indførte – ligesom hele Østblokken – statsfinansieret abortadgang, længe før vi gjorde det i Vesten. Polen var også dengang en destination for skandinaviske kvinder, som dér kunne få nem, lovlig og billig adgang til

abort, hvad de ikke kunne herhjemme. Efter opløsningen af det kommunistiske styre pressede blandt andet biskopper og religiøse grupper på for en stramning af abortlovgivningen. Det har resulteret i, at Polen i dag har en af Europas mest restriktive abortlovgivninger og en administrativ praksis, der flere gange har ført til, at Polen er blevet dømt for krænkelse af menneskerettighederne af Den Europæiske Menneskeretsdomstol.

I den danske sundhedslov er retten til abort en stærk rettighed i den forstand, at den er formuleret som et retskrav. Det betyder, at regionerne i deres økonomiske prioriteringer og ansættelse af personale er forpligtet til at tage højde for, at kvinders retskrav på abort skal kunne honoreres. Det er altså ikke her, sparekniven kan svinges, ligesom der ikke kan ansættes for meget personale, der har taget 'etisk forbehold' for at medvirke til abortindgreb. Retskravet gælder kun indtil 12. uge. Derefter er adgangen til abort betinget af en tilladelse fra det regionale abortsamråd, som er den forvaltningsmyndighed, der træffer afgørelser om abort.

Da grænsen for fri abort i 1973 blev fastsat til udgangen af 12. uge, skete

det med henvisning til datamateriale fra 1960'erne, der viste en forhøjet risiko for kvinden, hvis svangerskabet blev afbrudt efter dette tidspunkt. Selvom der i dag ikke er medicinsk belæg for at tale om en øget risiko for kvinden, har grænsen ikke været til nævneværdig debat før nu.

Aborter finder sted, uanset om de er lovlige eller ej. Det var et af de bærende argumenter i lovbemærkningerne i 1973. Aborter bliver så bare udført på "køkkenborde af kvaksalvere" til stor fare for kvinderne. Derfor er der også muligheder for at få legal abort efter udgangen af 12. uge. De årsager, der kan begrunde en tilladelse til abort, fremgår af sundhedslovens § 94. Disse kan kategoriseres som en medicinsk, foster-medicinsk, etisk eller social indikation. I runde tal udføres der 15.000 aborter om året, heraf søger 800-850 kvinder om abort efter 12. uge. Mellem 4,6-8,7 procent får afslag, resten tilladelse.

Lukket afgørelsespraksis

Lovens bestemmelser er forholdsvist åbent formuleret. For at få tilladelse på fostermedicinsk indikation skal der eksempelvis være 'fare' for en 'alvorlig' lidelse. For at kunne forudberegne,

JANNE ROTHMAR HERRMANN

Professor på Københavns Universitet, Det Juridiske Fakultet. Forsker i sundhedsret og bioret og har af Danmarks Frie Forskningsfond fået bevillinger til at forske i reproduktive rettigheder. Medlem af bestyrelsen for World Association for Medical Law og Dansk Selskab for Medicinsk Filosofi, Etik og Metode. Medlem af Dataetisk Råd og Nævnet for Videnskabelig Uredelighed.

om en given lidelse eller misdannelse opfylder disse kriterier, er det nødvendigt at kende afgørelsespraksis. Den offentlighøres imidlertid ikke. Før 2011 gennemgik Abortankenævnet det forangne års ankesager i en årsberetning, men efter en henvendelse fra Datatilsynet om utilstrækkelig anonymisering forsvandt årsberetningerne. I de efterfølgende år må man betegne abortområdet som et hemmeligt forvaltningsområde. Forskere kunne heller ikke få aktindsigt i anonymiserede afgørelser. Efter den Europæiske Menneskeretsdomstol i sagen Tysiac v. Polen havde fastslået, at hvis en stat giver legal adgang til abort, så skal adgangen også være transparent og effektiv, lykkedes det os imidlertid at få aktindsigt i anonymiserede afgørelser og afgørelsesprotokoller. Selvom vi dermed kan formidle et indblik i forvaltningen af senaborter, så er der grund til at dvæle ved det faktum, at den enkelte ansøger har dårlige muligheder for at vurdere, om hun opfylder betingelserne i loven for at få en abort eller ej. Det at kunne forudberegne sin retsstilling er altså svært, og det bør være et vigtigt udviklingspunkt for myndighederne at sikre, at dette ikke er tilfældet – ikke mindst i lyset af EMD's domme på abortområdet.

Omkring 75 procent af tilladelserne gives til kvinder, som sådan set ønskede sig et barn, men hvor de fosterdiagnostiske undersøgelser, der tilbydes alle gravide, viser fare for en alvorlig

lidelse hos fosteret. Så godt som alle, der søger på denne indikation, får også en tilladelse. De grunde, kvinderne giver, er altså i vidt omfang grunde, som samfundet også kan bakke op om med en tilladelse. Den høje tilladelsesprocent fortæller, at kvinderne sammen med de sundhedsprofessionelle som vejleder dem (læger, føtalmedicinere mv.) formår at forvalte beslutningen om senabort i tråd med den praksis, der er udviklet af forvaltningen. Det rejser spørgsmålet, om der fortsat er behov for, at de regionale samråd og Abortankenævnet forvalter afgørelser på fostermedicinsk indikation. Forvaltningen af senabortområdet udgør en løbende omkostning for en velfærdsstat, der konstant er under et økonomisk pres på blandt andet sundhedsområdet. Samtidig udgør kravet om tilladelse til fostermedicinsk senabort en juridisk barriere for et betydeligt antal kvinder/par, der i forvejen står i en følelsesmæssigt vanskelig og opslidende situation. Både økonomiske, juridiske og medmenneskelige grunde taler for at overlade beslutningen til kvinderne/parrene selv. I den nuværende forvaltningspraksis er ét af de helt afgørende parametre i sagsvurderingen faktisk, hvordan kvinden/parret selv vurderer deres ressourcer og ønsker ift. et handicappet barn. Ansørgernes vurdering er et afgørende lod i vægtskålen, hvilket ligger naturligt i forlængelse af, at man i første omgang rutinemæssigt

tilbyder de fosterdiagnostiske screeninger. Rationalet er, at man skal have adgang til at handle på den viden, man får. Det samme gør sig ikke gældende, når det kommer til ansøgninger på social indikation. Her indgår kvindens egen vurdering af sin situation og sine ressourcer ikke i forvaltningens afgørelse af sagen. I stedet træffes der afgørelse ud fra en "objektiv" vurdering af kvindens forhold. Vil man være konsekvent på abortområdet og observere lighedsgrundsætningen, må man inddrage ansøger som ekspert i eget liv, uanset på hvilken indikation der søges. Ansørgers egne ressourcuvurderinger er lige relevante, om det så gælder om at tage vare på et handicappet barn eller ift. at tage vare på et barn overhovedet.

Fravær af menneskerettigheder

Den danske forvaltning har en lang tradition for en dualistisk tilgang til menneskerettighederne. Denne tradition skinner også igennem på senabortområdet, hvor forvaltningens inddragelse og iagttagelse af menneskerettighederne er fraværende. Ingen af de over 600 afgørelser, vi har fået aktindsigt i, inddrager de mange menneskerettigheder, som gør sig gældende på abortområdet. Det gælder retten til liv, sundhed, selvbestemmelse, værdighed, integritet og retten til at være fri fra tortur. Sidstnævnte er eksempelvis relevant for ansøgere, der er blevet gravide som følge af incest eller voldtægt.

ANNIKA FRIDA PETERSEN
Ekstern lektor på Københavns Universitet, Det Juridiske Fakultet, hvorfra hun har en ph.d. i retsvidenskab. Hendes forskning i sundheds- og menneskeret fokuserer særligt på adgangen til velfærd og menneskerettigheder for udsatte persongrupper.

En tvungen graviditet som følge af voldtægt defineres af FN's torturkommission og af WHO som en torturform, der truer kvindens liv og fysiske og psykiske helbred.

Der er altså en række menneskeretlige hensyn, som forvaltningen har pligt til at inddrage i deres sagsbehandling og afgørelsespraksis, herunder også hensynet til barnets bedste. Dette hensyn er ikke blot stadfæstet internationalt i eksempelvis Børnekonventionen, men er også et traditionelt forvaltningsretligt hensyn. Hvor der træffes afgørelser, der vedrører et barn, skal hensynet til barnets bedste være det helt afgørende parameter. Et barn defineres juridisk i FN's Børnekonvention og i Forældreansvarsloven som enhver person under 18 år. Hver gang abortsamarådene træffer afgørelser om adgang til senabort for en ansøger under 18 år, er de forpligtet til at inddrage en vurdering af barnets bedste. Denne vurdering er dog systematisk fraværende fra afgørelsespraksis. Det kan blandt andet hænge sammen med, at abortreglerne også indeholder bestemmelser om adgang til abort baseret på 'ung alder'. 'Ung alder' defineres af Abortankenævnet som 'under 16 år'. Denne ekstra aldersgrænse tilsammen med den seksuelle lavalder kan skygges for, at ansøgere under 18 år skal vurderes som børn med den barnets-bedste vurdering, der pligtmæssigt skal følge.

Forvaltningen på abortområdet lider altså af en række blinde vinkler,

særligt menneskeretligt set, som kommer ansøgerne til skade. Man må på den baggrund overveje en opkvalificering af samrådsmedlemmernes kompetencer ift. menneskerettighederne.

Flere veje at gå

På baggrund af vores forskningsresultater kan den spirende lovgivningsmæssige interesse for abortreguleringen være relevant. Man kan med fordel diskutere, hvilke veje man kan gå.

En vej er den, som WHO foreslår, hvor alle ikke-medicinske indikerede grænser afskaffes. En sådan model kunne fjerne de betingede adgange til abort i sundhedslovens § 94, stk. 1, nr. 1-6, men beholde levedygtighedskriteriet, som i dag fungerer som den øvre grænse for abort.

En anden model kunne være at indføre fri abort på fostermedicinsk indikation, således at der i forbindelse med den fosterdiagnostik, der tilbydes i det offentlige sundhedsvæsen, kunne handles frit på de informationer, der tilvejebringes i det regi. Med andre ord en kodificering af den praksis, der allerede hersker i forbindelse med den fostermedicinske indikation, hvor så godt som alle alligevel får en tilladelse. Det ville fjerne et unødvendigt bureaukrati, og understøtte parrenes selvbestemmelsesret, som netop er den logik, sundhedsvæsenet tilbyder fosterdiagnostik ud fra.

Gennem vores forskning er der åbnet for den 'black box-forvaltning',

som senabortområdet udgør. Det er dog fortsat en vigtig pointe, at der ud fra en retlig betragtning skabes større gennemsigtighed omkring afgørelsespraksis for adgang til abort både for at understøtte ansøgernes retsstilling og for at sikre en åben og transparent dialog i samfundet om lovgivningen og forvaltningen på et centralt velfærdsområde. Gennemsigtighed kan eksempelvis skabes gennem et retsinformationssystem på abortområdet, hvor en anonymiseret repræsentativ afgørelsespraksis kunne gøres tilgængelig. På det fostermedicinske område er der i samrådspraksis allerede opdyrket et solidt grundlag for at opliste praksis for tilladelser.

Bortset fra en stramning af abortreglerne i 2000 har abortlovgivningen været uændret siden reglerne i deres nuværende form blev vedtaget i 1973. Et centralt område af sundhedsretten har således været stagneret i snart et halvt århundrede i stærk kontrast til den kontinuerlige udvikling, der ellers kendetegner sundhedslovgivningen. Også af denne grund er det værd at vende opmærksomheden mod abortreguleringen og med blik for samfundets, teknologiens og menneskerettens udvikling de sidste 50 år at evaluere de juridiske og systemiske rammer omkring aborten i Danmark.

Uanset hvilken vej man vælger at gå, bør menneskeretlig compliance stå øverst på listen. ♦

Salærafregning i sager omfattet af retshjælpsforsikring giver udfordringer i praksis

Tekst Christian Brandt Larsen, specialkonsulent, Advokatnævnet

Derfor er det vigtigt at forventningsafstemme med klienten og gøre de økonomiske forhold gennemsigtige, når sagen føres med dækning fra retshjælpsforsikringen. Advokatnævnet behandler jævnligt både salær- og adfærdsklager vedrørende sager, der har været omfattet af klientens retshjælpsforsikring. Gennemgående for klagerne er, at afregningen ofte giver anledning til både misforståelser og uenighed mellem advokat og klient såvel som advokat og forsikringselskab. Udfordringerne i forbindelse med afregningen i denne type sager er flerartede, og i denne artikel følger uddrag af Advokatnævnets praksis på området.

Må advokaten opkræve aconto-salær hos klienten?

En tilbagevendende problemstilling er, om advokaten må opkræve aconto-salær hos klienten, når der er meddelt dækningstilsagn fra forsikringselskabet. Det giver ofte anledning til undren og frustration hos klienter, hvis de bliver opkrævet salær, når sagen er omfattet af deres forsikring. Dette gælder særligt, når afregningen tilsyneladende sker efter medgået tid på sagen.

Det klare udgangspunkt er, at advokaten i retshjælpssager skal holde sig til forsikringselskabet, og at advokatsalæret betales ved sagens afslutning. Samtidig fremgår det af de gældende betingelser for retshjælpsforsikringer i forbrugerforhold (pkt. 11), at salæret beregnes i overensstemmelse med de for sagstypen relevante vejledende salærtakster fastsat af landsretspræsidenterne. Det fremgår af samme bestemmelse, at salær, der er omfattet af forsikringsdækningen, men som overstiger dækningsmaksimum, beregnes på samme måde. Det står således først klart, hvad klientens egenbetaling udgør, når sagen er endelig afregnet over for forsikringselskabet. Advokaten skal derfor som hovedregel ikke afregne over for klienten, før sagens samlede økonomi,

herunder forsikringsdækningen, er opgjort ved sagens afslutning.

I praksis er dette udgangspunkt dog udfordret af, at forsikringselskabet ofte udbetaler dækningsmaksimum tidligt i forløbet. Dette gør sig særligt gældende i sager, hvor der foretages syn og skøn. Advokaten kan derfor stå uden sikkerhed for sit salærkrav - der i takt med sagens omfang kan have vokset sig stort - hvis sagen måtte tabes, og udgifterne derfor ikke bliver dækket af modparten. I så fald er der ikke dækning fra forsikringselskabet, og klienten, der ikke løbende har betalt aconto-salær, kan blive mødt med et samlet, stort salærkrav ved sagens slutafregning. Af samme årsag er det praksis, at advokater opkræver aconto-salær løbende i længerevarende sager.

Advokatnævnet drøftede problemstillingen i forbindelse med behandlingen af sagsnr. 2021-356 (kendelse af 29. juni 2022). Den underliggende sag vedrørte mangler ved en udbygning, som klienten havde fået opført i 2015. I første omgang blev der foretaget syn og skøn via Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed ved klientens første advokat. I 2016 indtrådte den indklagede advokat, og i løbet af 2017 blev der afholdt supplerende syn og skøn, ligesom der forgæves pågik

forligsdrøftelser. I 2018 stævnedes entreprenøren klienten med påstand om betaling af 328.892,73 kr., mens klienten nedlagde selvstændig påstand om, at entreprenøren skulle betale 505.013,52 kr. Byretten pålagde i juni 2019 klienten at betale 160.642,73 kr. til entreprenøren, der samtidig blev frifundet for modkravet. Da dækningsmaksimum var udbetalt til dækning af udgifterne under skønssagen, havde advokaten i løbet af 2018 og 2019 opkrævet et samlet aconto salær på 148.750 kr. inkl. moms hos klienten.

Et enigt Advokatnævn fastslog ved kendelsen af 29. juni 2022, at en advokat ikke er afskåret fra at opkræve aconto-salær hos sin klient på det tidspunkt, at det står klart, at dækningsmaksimum er overskredet, f.eks. i forbindelse med syn og skøn. Det forhold, at salæret afslutningsvist skal godkendes af forsikringselskabet i overensstemmelse med domstolenes vejledende salærtakster, er således ifølge nævnet ikke til hinder for aconto-salæropkrævninger hos klienten, når blot det står klart, at dækningsmaksimum er overskredet på tidspunktet for aconto-opkrævningen. Det er dog en grundlæggende forudsætning, at klienten ved opdragets etablering er blevet vejledt tilstrækkeligt om risikoen for egenbetaling.

Det er dog en grundlæggende forudsætning, at klienten ved opdragets etablering er blevet vejledt tilstrækkeligt om risikoen for egenbetaling.

Salæret beregnes i overensstemmelse med domstolenes vejledende salærtakster

Advokatnævnet fik i samme ombæring mulighed for at drøfte betydningen af, at salæret skal beregnes i overensstemmelse med domstolenes vejledende salærtakster. Flere klagesager viser, at forsikringsbetingelsen herom ofte forstås sådan af klienterne, at advokatens salær aldrig kan overstige det beløb, som domstolene tilkender til dækning af advokatomkostninger.

I sagsnr. 2020-213 (kendelse af samme dato, den 29. juni 2022), fastslog et enigt Advokatnævn imidlertid, at domstolenes vejledende salærtakster konkret kan afviges ved vurderingen af et rimeligt salær i retshjælpssager. Klagen udsprang af den samme tidligere nævnte sag om mangler ved klientens udbygning. Det opkrævede salær udgjorde således 148.750 kr. inkl. moms, der dog efterfølgende blev nedsat til 140.000 kr. inkl. moms henset til et bindende prisoverslag.

Advokatnævnet fastslog indledningsvist i sine præmisser, at retssagens genstand udgjorde 833.906,25 kr., og at dette svarede til et salær inden for intervallet 54.750 – 118.750 kr. inkl. moms i henhold til domstolenes vej-

ledende salærtakster. Advokatnævnet fandt imidlertid efter en konkret vurdering, at salæret på trods af domstolenes vejledende salærtakster undtagelsesvist kunne fastsættes til 140.000 kr. inkl. moms. Nævnet lagde ved vurderingen vægt på sagens karakter og omfang, herunder at der havde været afholdt flere syn og skøn.

Kendelsen viser således, at et rimeligt salær som udgangspunkt må forventes at skulle fastsættes inden for det relevante salærinterval, men at nævnet konkret – og undtagelsesvist – kan godkende et salær, der overstiger salærintervallet, hvis sagen kan begrunde det. I denne vurdering vil de almindelige salærparametre såsom medgået tid samt sagens karakter og betydning for klienten tillægges betydning. Muligheden for konkret at afvige salærintervallet er der tilsvarende åbnet op for i landsretspræsidenternes notat vedrørende domstolenes salærtakster. Det fremgår heraf, at salæret kan fastsættes over eller under det angivne interval, hvis sagen har været usædvanlig vanskelig eller usædvanlig enkel.

Denne praksis kan ved første øjekast forekomme ikke-forbrugervenlig. Et af hovedhensynene bag er dog netop hensynet til, at forbrugeren/klienten

skal have adgang til juridisk bistand. Afgørelser fra nævnet viser, at det beløb, som domstolene tilkender til dækning af advokatomkostninger, ofte ligger under det salær, nævnet vurderer rimeligt, hvis sagen vurderes ud fra de almindelige salærparametre. En mulig konsekvens af, at advokaten altid ville være begrænset til at opkræve salær inden for domstolenes salærinterval, kan derfor være, at klienten får svært ved at finde kvalificeret advokatbistand, såfremt sagen ønskes ført på retshjælpsforsikringens vilkår.

Af nævnets praksis kan således også konkluderes, at det ikke i sig selv er problematisk eller i strid med god advokatskik, at advokaten indstiller et salær til forsikringsselskabet, der overstiger det relevante salærinterval, og at dette bl.a. begrundes med den medgåede tid. Dette fastslog Advokatnævnet til lige i sagsnr. 2021-4071, (kendelse af 26. august 2022), hvor der konkret var klaget over dette forhold.

De gentagne klager på området afspejler et behov for en grundig forventningsafstemning ved opdragets etablering i relation til de økonomiske aspekter af sagen mellem klienten og advokaten, der accepterer at føre sagen med retshjælpsforsikring. ♦

Advokatrådets reviderede hvidvaskvejledning

Tekst Alexandra Bozic, specialkonsulent, Advokatsamfundet

Advokatrådet offentliggjorde i september 2022 en revideret hvidvaskvejledning til advokater. Den nye reviderede vejledning erstatter Advokatrådets hvidvaskvejledning fra 2017 og er en mere detaljeret gennemgang af, hvad der skal til, for at en advokat lever op til lovens bestemmelser. Vejledningen beskriver, hvad advokater har af pligter både på det generelle plan for advokatfirmaet, men også for den enkelte advokat, der arbejder med en helt konkret sag omfattet af hvidvaskloven.

Formålet med vejledningen er at skabe klare og mere opdaterede rammer for advokater, der beskæftiger sig med sagstyper, der er omfattet af hvidvaskloven.

Hvornår er advokater omfattet af hvidvaskloven?

Advokater har en særlig rolle i det moderne retssamfund, idet advokaten altid skal yde en uafhængig juridisk rådgivning til borgere og virksomheder og herunder medvirke til at sikre et samfund baseret på retssikkerhed for alle. Der er derfor sagstyper, hvor advokater ikke er omfattet af hvidvasklovens forpligtelser, da det markant vil forringe retssikkerheden for borgere og virksomheder, hvis muligheden for at opnå fortrolig og uafhængig juridisk rådgivning indskrænkes. De situationer, hvor advokatens arbejde er omfattet af hvidvaskloven fremgår af den advokatspecifikke bestemmelse i § 1 stk. 1, nr. 13 litra a og b.

Eftersom advokater kun i nogle tilfælde er omfattet af hvidvaskloven, skal advokater være helt skarpe på at bedømme, hvorvidt de sager de beskæftiger sig med, falder inden for eller uden for hvidvaskreglerne.

Helt grundlæggende er advokater kun omfattet af hvidvaskloven, når de udøver advokatvirksomhed. En person,

der har advokatbeskikkelse, men udøver virksomhed uden at benytte sin advokattitel og uden i øvrigt at fremstå som advokat, er ikke omfattet af hvidvaskloven.

Udover at advokaten skal udøve advokatvirksomhed, skal der også være en klient i sagen, førend advokaten er omfattet af hvidvaskloven. Klientforhold vil som altovervejende hovedregel blive etableret ved en udtrykkelig aftale om advokatens udførelse af det pågældende opdrag. Hvorvidt og hvornår et klientforhold er etableret, og hvornår advokaten har påtaget sig sagen, afhænger af en konkret vurdering.

Virksomhedsadvokater vil i praksis ikke være omfattet af hvidvasklovens bestemmelser, idet de er ansat i en virksomhed, der ikke er et advokatfirma, og de i øvrigt ikke har et klientforhold til deres arbejdsgiver i hvidvasklovens forstand.

Udover kravet, at advokaten skal udøve advokatvirksomhed, og at der skal være et klientforhold, skal der være en transaktion, der er omfattet af § 1, stk. 1, nr. 13 involveret, førend advokaten er omfattet af hvidvasklovens bestemmelser.

En sag er omfattet af hvidvaskloven, uanset om advokaten forestår selve transaktionen eller alene yder rådgivning til klienten, så længe sagen er

omfattet af § 1, stk. 1, nr. 13.

Advokatrådets reviderede vejledning indeholder en række helt konkrete eksempler på, hvilke sagstyper der henholdsvis er og ikke er omfattet af hvidvasklovens advokatspecifikke bestemmelse.

Generelle krav til advokatfirmaet

Hvis man i et advokatfirma beskæftiger sig med eller blot påtænker at beskæftige sig med sager, der er omfattet af hvidvaskloven, skal advokatfirmaet overholde en række forpligtelser.

Advokatfirmaet skal udarbejde en risikovurdering samt tilstrækkelige politikker, forretningsgange og kontroller til effektiv forebyggelse, begrænsning og styring af risici for hvidvask og finansiering af terrorisme.

Ud over at alle dokumenter skal foreligge skriftligt, foreligger der ikke andre formkrav for dokumenterne.

Advokatrådets reviderede vejledning indeholder en detaljeret beskrivelse af de pligter, der skal overholdes på det generelle plan.

Udpegning af ansvarligt direktionsmedlem

Advokatfirmaet skal endvidere, hvis det vurderes at være relevant, udpege et medlem af direktionen, der er ansvarlig for firmaets overholdelse af kravene

i hvidvaskloven. Hvorvidt det er relevant må bero på en konkret vurdering, hvor blandt andet firmaets størrelse og konkrete risici skal indgå i vurderingen.

Hvis firmaet udpeger en sådan person, får denne særlige forpligtelser til at sørge for, at lovens og firmaets krav opfyldes, men det overordnede ansvar påhviler fortsat ledelsen.

Screening af medarbejdere

Forud for ansættelse af en ny medarbejder skal advokatfirmaet sikre, at den kommende medarbejder ikke er dømt for strafbare forhold, der medfører nærliggende risiko for, at medarbejderen kan misbruge sin stilling til hvidvask eller terrorfinansiering.

Screeningen skal ske efter en risikovurdering og efter et princip om proportionalitet. Det er ikke kun advokater i et advokatfirma, der skal screenes, men alle medarbejdere, der i den konkrete stilling for eksempel skal udføre kundekendingsprocedurer.

Screening kan foretages ved, at virksomheden beder den kommende medarbejder om at fremvise sin straffeattest. Det er vigtigt, at advokatfirmaet kan dokumentere overfor Advokatrådets tilsyn, at de har foretaget screening af medarbejdere ved ansættelse.

Advokatfirmaet skal endvidere på et risikobaseret grundlag sikre, at det bliver orienteret, hvis en ansat i løbet af sin ansættelse bliver dømt for et strafbart forhold, der kan medføre nærliggende risiko for, at den ansatte misbruger sin stilling.

Risikovurdering på sagsniveau

Når advokaten påtager sig en sag, der er omfattet af hvidvasklovens § 1, stk. 1, nr. 13, skal advokaten gennemføre en kundekendingsprocedure ud fra en risikovurdering af klienten og den konkrete sag. Dette betyder, at advokaten skal foretage en særskilt risikovurdering af klienten og den konkrete sag, når advokaten påtager sig opdraget fra klienten.

Advokaten skal overfor tilsynet kunne dokumentere, at der er foretaget en risikovurdering af den enkelte sag, og at der udført en kundekendingsprocedure i henhold til risikovurderingen.

Hvornår skal advokater have udført kundekendingsproceduren?

Advokatrådets reviderede vejledning fastslår, at advokater som udgangspunkt skal have gennemført processen, inden sagen påtages.

Det er kun, hvis sagen under den individuelle risikovurdering er vurderet til, at der foreligger begrænset risiko for hvidvask eller terrorfinansiering, at der kan gennemføres kundekendingsprocedure under etablering af klientforholdet. Dette er dog altid under forudsætning af, at der hverken ydes rådgivning eller gennemføres transaktioner, førend kundekendingsproceduren er gennemført.

Ændring i forhold til reelle ejere

Den reviderede vejledning kommer med en række praktisk anvendelige eksempler på, hvem der skal anses som værende reel ejer i forhold til

kapitalselskaber, personligt ejede virksomheder, fonde, filialer og staten mm.

Herudover indeholder den reviderede vejledning nye anvisninger på, hvem der skal være genstand for kundekendingsproceduren, især i sager om bobehandling.

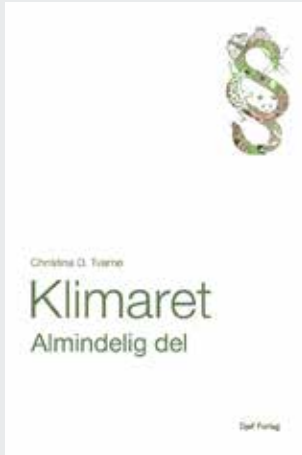
Hvis en advokat for eksempel er udpeget som bobestyrer i et offentlig skiftet bo og skal foretage en disposition, der er omfattet af § 1, stk. 1, nr. 13, skal advokaten ikke længere anse skifteretten som klient og derved underlægge skifteretten for en kundekendingsprocedure. Advokaten vil skulle betragtes som den reelle ejer af dødsboet og skal derfor underlægge sig selv kundekendingsproceduren, hvilket kan ske ved, at advokaten lægger en underskrift af skifterettens udpegning i sin kundekendingsdokumentation.

Sanktioner

I hvidvasklovens § 78 er der fastsat strafbestemmelser for overtrædelse af loven. Udgangspunktet er bødestraf, men ved særligt grove og forsætlige overtrædelse kan overtrædelser straffes med fængsel.

Udover strafferetlige sanktioner kan en advokat, der ikke efterlever pligterne i hvidvaskloven, blive indbragt for Advokatnævnet. Der findes en række afgørelser fra nævnet, der fastslår, at mangel på at efterleve forpligtelserne i hvidvaskloven er i strid med god advokatskik. ♦

INTERVIEW MED FORFATTEREN

KLIMARET Almindelig del

Christina D. Tvarnø
495 kr. / 357 sider
Djøf Forlag

CHRISTINA D. TVARNØ
Professor, ph.d. ved CBS LAW, og studieleder for cand.merc. jur.-uddannelsen på Copenhagen Business School. Hendes primære forskningsområder er klimaret, retsteori og offentlige private partnerskaber (OPP). De sidste to år har hun blandt andet brugt på dels at etablere en forskningsgruppe i klimaret på CBS LAW (Nordic Research Lab for Climate Law and Economics) og dels at forske i klimaret.

Hvorfor har du skrevet en bog om klimaret?

Danmark var et af de første lande, som indførte en klimalov med bindende klimamål for 2030 og 2050. Det har stor betydning for udviklingen af dansk klimaret specifikt og betyder også noget for klimaretten globalt og i en EU-kontekst. Der er brug for et klimarettligt overblik i den danske juridiske litteratur.

Hvem henvender bogen sig til?

Bogen henvender sig til alle, som har en interesse inden for klimaret. Den omhandler både international klimaret, EU-klimaret og dansk klimaret. Bogen henvender sig særligt til de universiteter i både Danmark og Norden, der udbyder klimaret som fag samt til studerende, der ønsker at specialisere sig i klimaret. Bogen er også relevant for praktikere, som arbejder med klimaret og i lovgivningsprocessen, fordi den indeholder komparative og økonomiske perspektiver, der kan være relevant i forbindelse med fremtidig klimaloggivning.

Hvad handler bogen om?

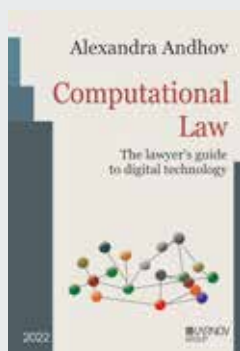
Klimaretten udspringer af den internationale ret. Den første FN-konvention fra 1985 omhandlede nedbringelsen af ozon i atmosfæren. Men den egentlige FN-klima-konvention (Rio-konventionen) fra 1992 har faktisk 30-års jubilæum her i 2022. Rio-konventionen omhandler nedbringelsen af drivhusgas i atmosfæren, og dette er bogens omdrejningspunkt. Den sætter fokus på både klimarettens udvikling og indhold.

Hvad bør alle advokater vide om klimaret?

Klimaret er trods sit 30-års jubilæum i 2022 stadig et forholdsvis nyt retsområde. I de kommende år vil der ske en markant udvikling i den klima-relaterede regulering fra EU, både i form af generelle klimamål og sektorspecifik klimafregulering. Det smitter af på dansk ret, hvor der også vil ske en regulering af drivhusgas i den private sektor. Om alle advokater skal vide en masse om klimaret, kan jeg ikke vurdere, men klimaret vil blive en større del af den juridiske praksis på længere sigt.

Vil vi se et stigende antal retssager om brud på klimalovgivning?

I Danmark har vi endnu til gode at se klimaretsager, som relaterer sig specifikt til den danske klimalov eller klimaregulering. Men i andre lande har klimaretsager fået betydning for både regeringer og virksomheder. Nogle af disse sager er omtalt i bogen. Generelt set er der anlagt en del klimaretsager på globalt plan.

COMPUTATIONAL LAW The lawyer's guide to digital technology

Alexandra Andhov
620 kr. / 290 sider
Karnov Group

Bogen beskæftiger sig med Computational Law, som er den gren af juridisk informatik, der blandt andet handler om automatisering af juridisk begrundelse. Bogen gennemgår emner som teknologi, juridisk designtænkning, algoritmer, kunstig intelligens, legal tech og meget mere.

FÅ STYR PÅ METODEN! introduktion til juridisk metode og tværfaglig samfundsvidenskabelig projektmetode

Christina D. Tvarnø m.fl.
365 kr. / 288 sider
2. udgave / EX Tuto Publishing

Bogen er en introduktion til juridisk metode generelt og samfundsvidenskabelig projektmetode specifikt i forhold til tværfaglige projekter, der indeholder jura og økonomi. Den omhandler derfor juraens systematik, retskilder, retsdogmatisk metode, domstols-systemet, tilblivelsen af en lov, procesret, EU som retligt system og forvaltningsretten.

KONKURRENCEN OM DEN OFFENTLIGE KONTRAKT Fastlæggelse og beskrivelse af kriterier for tildeling, vægtning heraf og evalueringsmodeller

Rasmus Horskjær Nielsen
600 kr. / 528 sider
Djøf Forlag

Bogen giver et detaljeret indblik i de betingelser, der er forbundet med fastlæggelsen og beskrivelsen af kriterier for tildeling af kontrakter, vægtning heraf og evalueringsmodeller. Blandt andet analyseres betingelser angående pligten til at skabe forudgående gennemsigtighed om konkurrencen.

**ARBEJDSKLAUSULER I
OFFENTLIGE KONTRAKTER**

**Kohærens mellem indkøb
og arbejdsmarked**

Henrik Karl Nielsen
1465 kr. / 475 sider
Karnov Group

ARVERETTEN

Rasmus Kristian Feldthusen m.fl.
465 kr. / 308 sider
7. udgave / EX Tuto Publishing

BOLIGLEJERET

Hans Henrik Edlund m.fl.
1480 kr. / 736 sider
4. udgave / Karnov Group

FAMILIERETTEN

Linda Nielsen m.fl.
495 kr. / 360 sider
10. udgave / EX Tuto Publishing

GDPR COMPLIANCE

**Understanding the General Data
Protection Regulation**

Jan Trzaskowski m.fl.
465 kr. / 460 sider
2. udgave / EX Tuto Publishing

HVIDVASKLOVEN AF 2017

med kommentarer

David Moalem m.fl.
1465 kr. / 658 sider
2. udgave / Karnov Group

LOV OM KOMMUNERNES STYRELSE

med kommentarer

Hans B. Thomsen m.fl.
2400 kr. / 1305 sider
3. udgave / Djøf Forlag

PERSONDATARET

Dorte Høilund
325 kr. / 413 sider
4. udgave / Hans Reitzels Forlag

VÆRDISKABENDE RELATIONER

**Contract management og
strategisk kontrahering**

Catrine Ekdahl m.fl.
395 kr. / 272 sider
EX Tuto Publishing

| Aktuel Jura

NYHED!

Advokatretten, 2. udg.

Mads Bryde Andersen
& Lars Lindencrone Petersen

ISBN: 978-87-420-0055-7 | Udgivet: Oktober 2022
Sider: 1016, indbundet | Pris: 1295 kr. inkl. moms

NYHED!

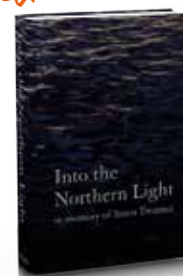

GDPR Compliance, 2. udg.

Jan Trzaskowski & Max Gersvang Sørensen

ISBN: 978-87-420-0052-6 | Udgivet: September 2022
Sider: 460, indbundet | Pris: 465 kr. inkl. moms

PÅ VEJ!

**Into the Northern Light
– in memory of Steen Treumer**

Carina Risvig Hamer mfl. (red.)

ISBN: 978-87-420-0062-5 | Udgives: December 2022
Mere info: på www.extuto.dk og i vores nyhedsbrev

FÅ MERE VIDEN på www.extuto.dk

Ex Tuto

Tak Danmarks jurister!

Med jeres hjælp kan vi nu præsentere en omfattende skandinavisk brancherapport, der giver indsigt i juristens tanker om arbejdslivet

▶ [Læs hele rapporten på karnovgroup.dk/fremtidensjurist](https://karnovgroup.dk/fremtidensjurist)